

Чытайце ў нумары:

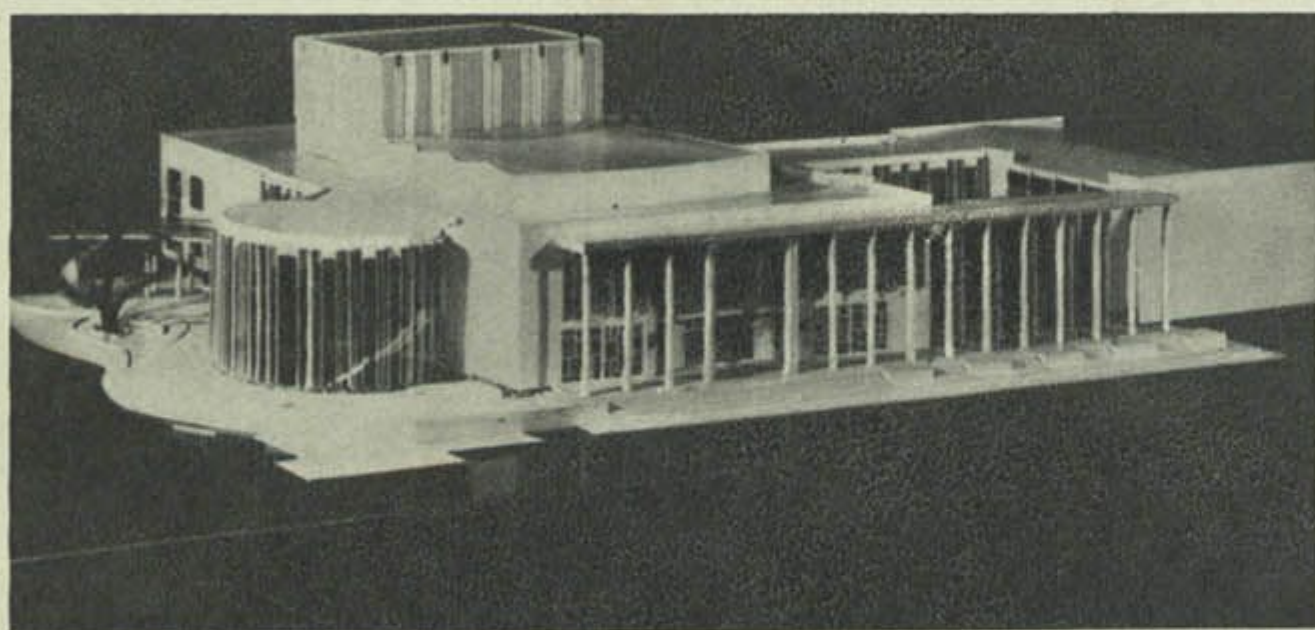
● Здзяйсненне мары
● Раз „Бярозка“,
два „Бярозка“... ● Ін-
тэрв'ю з дырэктарам
школы ● Апавядан-
ні: „Ах, дзеці, дзе-
ці...“ і „Ядвіся“

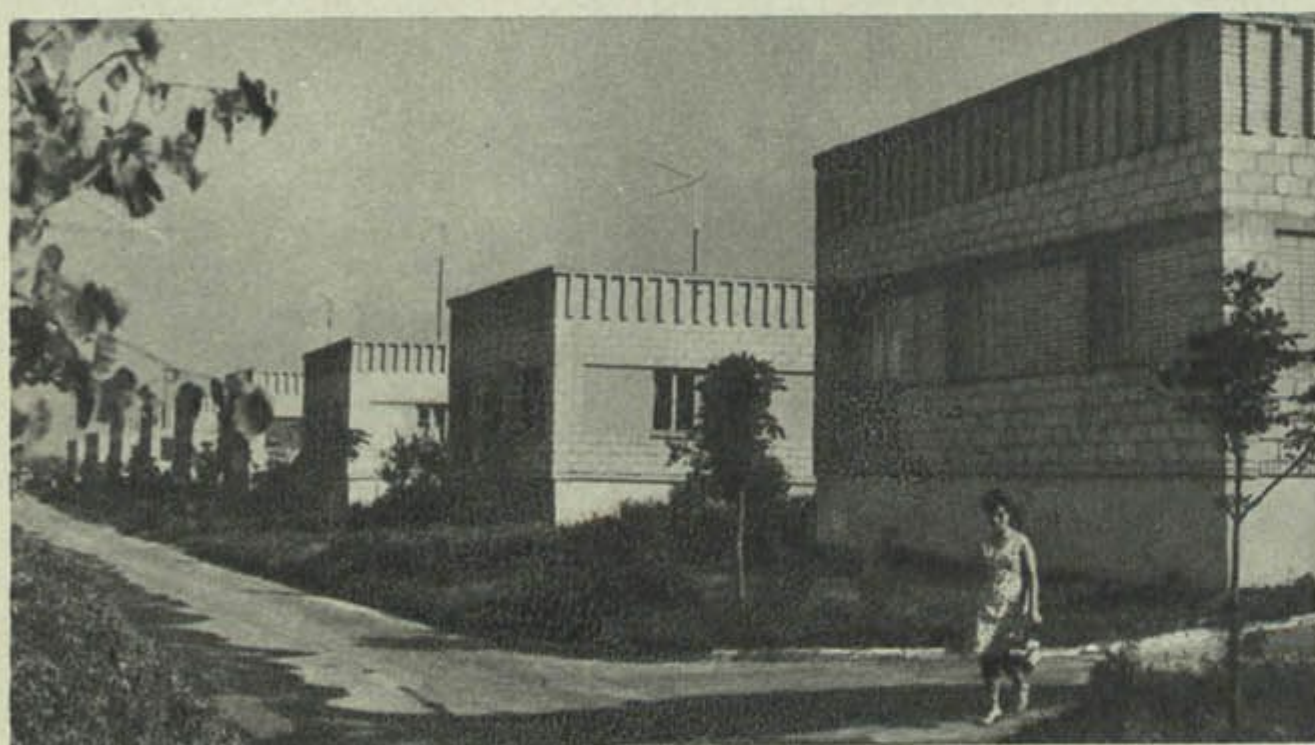
**работніца
і сялянка**

3 1969

Паглядзіце, як цудоўна выглядае
цэнтральная частка пасёлка саўга-
са «Мухавец» Брэсцкай вобласці...

...гэты сапраўдны клуб-палац калгаса
«Аснежыцкі» Пінскага раёна будзе
хутка пабудаваны.

...а вось аднапавярховая жылая забудова
у пасёлку Мінскай гародніннай
фабрыкі...

Такімі дамамі забудовуюцца вуліцы
калгаса «Новы быт» Мінскага раёна...

ВЁСКА

3 нарады ў рэдакцыі

Якая будзе наша вёска заўтра і што робіцца для гэтага сёння? — такія пытанні хваляюць не толькі жыхароў вёскі. І каб нашы чытачы мелі больш-менш поўнае ўяўленне аб тым, што робіцца, як робіцца і што ўжо зроблена, — мы запрасілі ў рэдакцыю людзей, якія думаюць, клапацяцца, каб жыццё ў нашай вёсцы было найлепшым.

Размову вялі: намеснік міністра бытавога абслугоўвання насельніцтва Варвара Феафілаўна Мацюшка, галоўны архітэктар эксперыментальнага праектавання Белсельпраекта Віктар Ніканавіч Емяльянаў, намеснік старшыні Белкаапсаюза па гандлю Васіль Лук'янавіч Палаўчэня, дырэктар Заслаўскага сельскага камбіната бытавога абслугоўвання Міхаіл Іванавіч Дурко.

Пра знешні выгляд вёскі — быць ёй «патрыярхальнай», прытрымлівацца старых традыцый, або набліжацца да горада — многа гаварылася ў друку. А летась адбылася вялікая размова ў Саюзе пісьменнікаў Беларусі. Тады «Сельпраект» паказаў пісьменнікам тры ці чатыры тыпавыя праекты двухпавярховых сельскіх камунальных дамоў. Дамы гэтыя былі нецікавыя знешне, не вельмі выгодныя для жылля. Другіх, больш цікавых праектаў не было. І пачалася сур'ёзная гаворка: ці такой, ці ў такім напрамку павінна ісці вёска? А ці не лепш калгасніку жыць у сваім асобным, не камунальным доме?

Фота В. Бараноўскага.

І вось мінуў год. Віктар Ніканавіч Емяльянаў прынёс у рэдакцыю фота не толькі праектаў, якія рэкамендуецца калгасам (дарэчы, іх ужо намнога больш, і яны разнастайныя), а і дамоў, якія ўжо збудаваны або заказаны калгасамі і вось-вось пачнуць будавацца.

Калгас «Аснежыцкі» Брэсцкай вобласці заказаў праект клуба з механізаванай сцэнай, танцавальнай залай, зімовым садом і басейнам для плавання. Цудоўны сучасны будынак, які ўпрыгожыў бы і любы горад (гл. здымак).

Для калгаснікаў тут будуюцца трохпавярховыя жыллыя да-

Варвара Феафілаўна Мазюшка.

Віктар Ніканавіч Емяльянаў.

Міхаіл Іванавіч Дурко.

Васіль Лук'янавіч Палаўчэня.

С Ё Н Н Я

І ЗАЎТРА

мы з паравым ацяпленнем. У неабабраваемых сутарэннях можна захоўваць гародніну. Хлябоў для жывёлы няма. За-рабляюць калгаснікі добра, і падсобная гаспадарка ім ужо не патрэбна.

Прыкладна такія ж дамы будуюцца ў калгасе «Прагрэс» Гродзенскага раёна. Там чатырох- і васьмікватэрныя дамы ў два паверхі. Адна кватэра — да 70 квадратных метраў. Балкон. І гэтыя дамы будуюцца за грошы калгаса. Нават мэбля сучаснай, паліраванымі гарнітурамі абстаўляюцца. І толькі тады калгасніку даюць ключ ад кватэры. Будуюцца чатырохпакёвыя дамы з камінамі — для ветэранаў і заслужаных калгаснікаў, якіх калгас бярэ на сваё забеспячэнне.

А калгас «Новы быт» Мінскага раёна забудоўвае свае вёс-

кі дамамі з мансардамі (гл. здымак).

Што каму падабаецца.

Але асноўнае, пра што гаварыў галоўны архітэктар:

— Трэба палепшыць сістэму рассялення. Мы лічым, што ў першую чаргу трэба вёсцы даць тое, што мае горад: ваду, каналізацыю, газ. Гэта можна зрабіць толькі тады, калі вёскі будуць узбудаваны і іх будзе менш.

Арыентацыя павінна ісці не на маленькую вёсачку з 10—20 дамоў. Дзеля гэтых дамоў не будзеш праводзіць каналізацыю, будаваць клуб і камбінат бытавога абслугоўвання. У калгасе можа быць адзін, два, тры перспектывныя населеныя пункты — пасёлкі, якія прыцягнуць да сябе, убяруць у сябе навакольныя маленькія вёсачкі. А тут у пасёлках будзе ўсё: гарачая вада, цэнтральнае ацяпленне, клуб, камбінат бытавога абслугоўвання, сталовая, дзіцячы камбінат, магазін і бальніца. Вёска не павінна адрознівацца ад горада, у ёй трэба будаваць капітальныя шматкватэрныя дамы — да таго жываду прыйшлі архітэктары.

Гэта заўтра нашай вёскай.

Калгас «Савецкая Беларусь» Камянецкага раёна ўжо будзе такую новую вёску. Якая яна будзе — паглядзіце на макет планіроўкі (гл. здымак).

А чаму нельга будаваць для кожнай сям'і асобны катэдж?

— Горад і вёска наступаюць на зямлю, на якой раней сеялі хлеб. І горад і вёска павінны расці ўверх, — такую мэтазгоднасць падказвае жыццё.

А як абслугоўваецца сельскае насельніцтва, якія бытавыя паслугі яно мае? На гэтае пытанне адказвае Варвара Феафілаўна Мазюшка.

— У кожным раённым цэнтры ёсць камбінат бытавога абслугоўвання на 50—100 рабочых месц. Сюды ўваходзяць атэльэ і майстэрні, дзе можна адрамантаваць ці заказаць адзежу, абутак, мэблю, аддаць рэч у хімчыстку ці афарбоўку, адрамантаваць тэлевізар. Тут і цырульня, і фатаграфія, і комплексныя прыёмныя пункты. У Брэсцкай, Віцебскай і Гродзенскай абласцях створаны майстэрні па перапрацоўцы воўны. Здаюць калгаснікі воўну, а атрымліваюць шарсцяныя ніткі або гатовы трыкатаж.

У Беларусі — 3040 калгасаў і саўгасаў. У 2000 з іх ёсць стаяцыйныя майстэрні. Гэтыя ж майстэрні з'яўляюцца комплекснымі прыёмнымі пунктамі па прыёму заказаў на складаны рамонт.

Астатнія вёскі абслугоўваюцца перасоўнымі майстэрнямі, абсталяванымі ў машынах. Прадукцыйнасць іх невялікая, бо прыедзе такая машына ў вёску, прастаіць гадзіну-другую і едзе ў наступныя. За гэты час многа не зробіш.

— А ці нельга так: каб перасоўная майстэрня прыязджала ў вёску не штодня на адну га-

дзіну, а раз у тыдзень, але на ўвесь дзень? З ранку да вечара можна зрабіць многа. І калгаснікі будуць ведаць свой дзень, чакаць яго.

Акрамя гэтага, перасоўныя майстэрні могуць ужо цяпер быць прыёмнымі пунктамі. Настаў час, калі трэба памагчы вясковай жанчыне і бялізну памыць. Гэта ўжо адносіцца да камунальнай гаспадаркі, але прывезці ў раённую пральню бялізну з вёскі — справа прыёмнага пункта.

— Аб гэтым трэба падумаць. Мы мяркуем будаваць стаяцыйныя майстэрні і атэльэ ў вёсках, а пакуль пасылаць перасоўныя прыёмныя пункты, браць заказы і прывозіць гатовыя або адрамантаваныя рэчы.

Варвара Феафілаўна гаварыла яшчэ, што мала здаюць у нас адзежу ў хімчыстку. Трэба больш заняцца рэкламай у газетах і па тэлебачанню. У кожнай вёсцы ёсць тэлевізары.

Як арганізаваны гандаль у вёсцы, як даходзяць да яе тавары, які мае горад? Пра гэта расказваў Васіль Лук'янавіч Палаўчэня.

— Спажывааперацыя мае больш як 15 тысяч стаяцыйных гандлёвых кропак. Але ёсць маленькія вёскі, жыхарам якіх да магазіна трэба ісці дватры кіламетры. У такія вёсачкі ходзяць аўтакрамы, праўда, іх яшчэ не хапае. Мы пачалі дамаўляцца з кіраўнікамі калгасаў, каб на машынах прывозілі да магазіна людзей, а мы ў гэты час дастаўляем у магазін пабольш тавараў. Там, дзе гэта робіцца, людзі задаволены.

А ў некаторых невялікіх вёсках, якія па перспектывных планах калгасаў будуць знесены, пакуль адкрыты часовыя крамы ў сялянскіх дамах на аднаго прадаўца. У вялікіх, перспектывных вёсках будзем магазіны

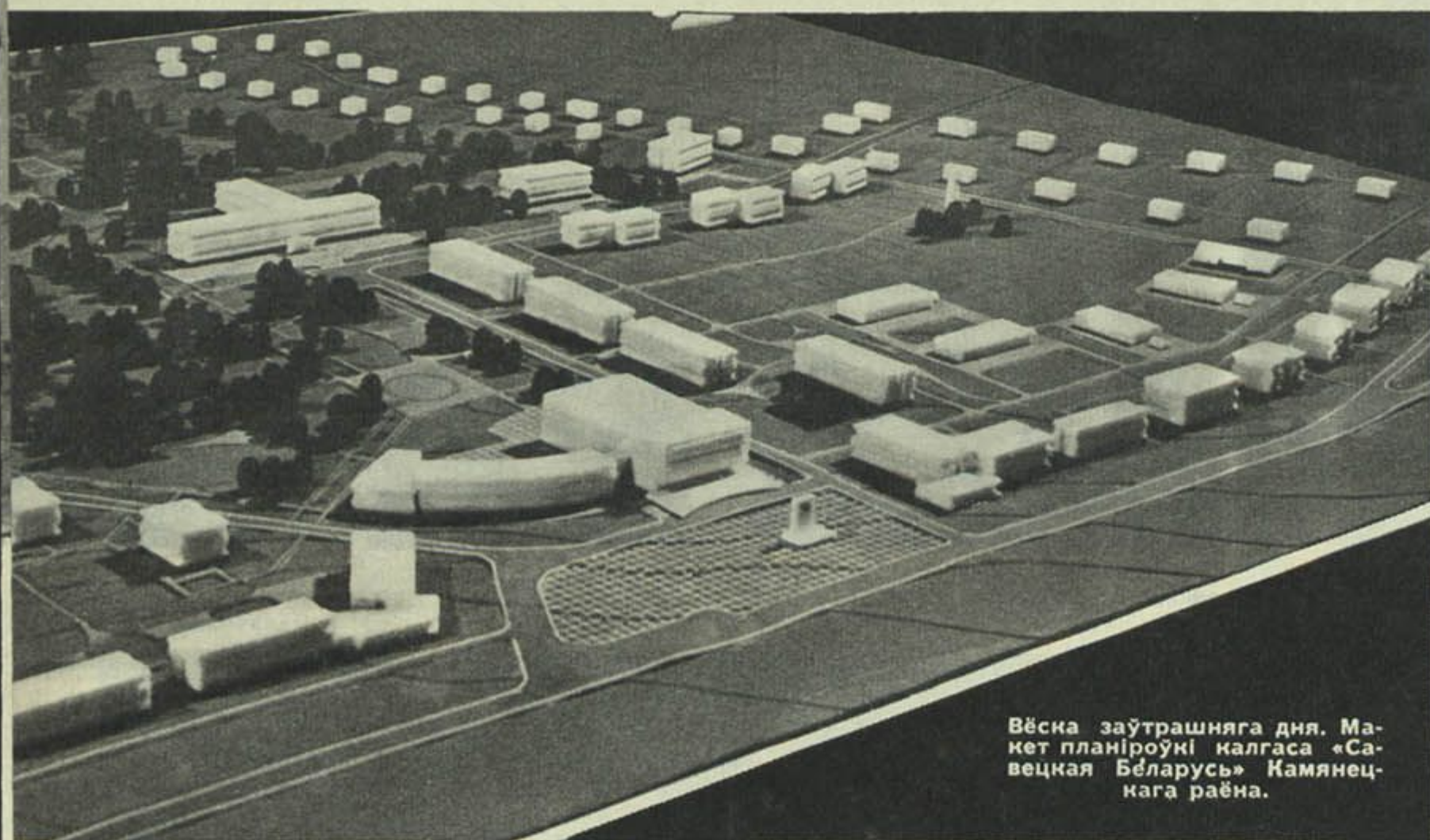
Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

работніца № 3 і сялянка САКАВІК 1969

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

ГОД ВИДАНИЯ СОРАК ПЯТЫ
ВИДАНИЕ ЦК КП БЕЛАРУСИ

Выдавецтва «Звязда».

Вёска заўтрашняга дня. Макет планіроўкі калгаса «Савецкая Беларусь» Камянецкага раёна.

ца браць мясцовых людзей, без кваліфікацыі і без падрыхтоўкі. Праўда, мы іх вучым гандлёваму майстэрству, але яшчэ недастаткова.

Пра кадры гаварыў і Міхаіл Іванавіч Дурко.

— Думаецца, лёгка знайсці добрага шаўца! І з краўцамі і з закройшчыкамі цяжка. Аднак, калі мы загадзя ведаем, дзе, напрыклад, шавецкую майстэрню адкрываць будзем, то бяром на курсы з той вёскі да сябе ў камбінат людзей, рыхтуем іх і пасылаем на работу ў сваю вёску. Пры такой практыцы не паўстае праблемы жылля. Праблему кадраў можна вырашыць пры ўмове, калі і жыллё і майстэрні будаваць адначасова.

Рэдакцыя лічыць, што ўзнятыя пытанні сур'ёзныя. Гэта размова не закончана. Больш увагі бытавому абслугоўванню насельніцтва ў вёсцы павінны аддаваць старшыні калгасаў і дырэктары саўгасаў. Добра, што яны думаюць пра вонкавы выгляд вёскі, пра яе архітэктур. Але вось дапамога людзям у «дробязных» бытавых клопатах часам выпадае з-пад іх увагі. А тут многа, вельмі многа залежыць ад кіраўнікоў гаспадарак.

І мы спадзяемся, што ў далейшай размове па ўсіх закранутых пытаннях прымуць удзел і нашы чытачы.

з цэглы на чатыры і больш рабочых месцы.

Штогод мільёны рублёў мы ўкладаем у будаўніцтва. Выбар тавараў у вёсцы не горшы, чым у горадзе.

— Чаму культура абслугоўвання ў некаторых вясковых магазінах нізкая, умовы працы

не заўсёды добрыя, у многіх магазінах холадна?

— Сапраўды, у так званых часовых магазінах працаваць бывае цяжка, бо памяшканне дрэнна прыстасаванае для гандлю. Але такіх «гандлёвых кропак» застаецца ўсё менш, а хутка не будзе зусім.

Культура абслугоўвання залежыць ад узроўню культуры прадаўца. У спажывецкай кааперацыі занята звыш 50 тысяч работнікаў. Кадры гандлёвых работнікаў рыхтуюць 6 тэхнікумаў і пры іх кааператывных школы. І ўсё ж выпускнікі больш асядаюць у райцэнтрах, а ў вясковыя крамы прыходзіць

УЛАДА САВЕТАЎ

За ўладу Саветаў у навалнічныя гады грамадзянскай вайны ішлі ў бой рабочыя і сяляне. Гэтыя свяшчэнныя словы зычылі шчасце, роўнасць, свабоду.

Нашы бацькі ў суровых бітвах адстаялі Савецкую ўладу. І вось ужо больш як паўвека мы самі выбіраем свой орган улады—Саветы, пасылаем паўпрэдамі туды самых лепшых, самых паважаных людзей, якім давярае народ кіраваць дзяржавай. Амаль 43 працэнты дэлегатаў у мясцовых Саветах складаюць жанчыны, нашы слаўныя працаўніцы. Як сапраўдныя гаспадыні, яны праяўляюць вялікую актыўнасць, унікаюць ва ўсе галіны дзейнасці Саветаў, памагаюць у вялікім будаўніцтве—будаўніцтве камуністычнага грамадства.

16 сакавіка адбудуцца выбары ў мясцовыя Саветы дэпутатаў працоўных. Ва ўсіх калгасах, саўгасах, на фабрыках і заводах, на прадпрыемствах і ў навучальных установах, на будоўлях адбыліся шматлікія сходы выбаршчыкаў. Вылучаны кандыдаты ў дэпутаты—лепшыя з лепшых, тыя, хто заслужыў усеагульны давер, тыя,

хто будзе актыўна адстаяваць інтарэсы народа і пажаданні народа. Сярод кандыдатаў шмат жанчын.

Добра ведаюць у калектыве абутковага вытворчага аб'яднання «Прамень» Зінаіду Дзмітрыеўну Гарачка—майстра швейнага ўчастка цэха № 3. Героя Сацыялістычнай Працы. Ведаюць як добрага таварыша, выдатную працаўніцу, чалавека з гарачым сэрцам і вялікай душой. Вось чаму абутнікі вылучылі яе кандыдатам у Мінскі гарадскі Савет.

У рабоце Мінскага гарсавета актыўна ўдзельнічала інжынер-канструктар СКБ аўтамабільнага завода Вольга Іванаўна Сушкевіч. Аўтамабілебудаўнікі зноў аказалі ёй высокі давер, зноў Вольга Іванаўна вылучана кандыдатам у дэпутаты гарадскога Савета.

Швейнікі Віцебскай фабрыкі «Сцяг індустрыялізацыі» аказалі давер перадавой швачцы ўдарніцы камуністычнай працы Валянціне Міхайлаўне Гапеевай. Яна кандыдат у дэпутаты Віцебскага абласнога Савета.

Шмат добрых слоў пра свайго таварыша па рабоце—вядомую свінарку, Героя Сацыялістычнай Працы Раісу Ільініну Дарафеенка сказалі на сходзе хлебаробы сельгасарцелі імя Калініна Віцебскага раёна. Раісу Дарафеенка вылучылі кандыдатам у дэпутаты Віцебскага абласнога Саве-

та. А рабочыя саўгаса «Вярдомічы» Свіслацкага раёна вырашылі паслаць у Гродзенскі абласны Савет сваім дэпутатам брыгадзіра Ніну Канстанцінаўну Янчэня.

Дзе б ні праходзілі сходы, народ называе кандыдатамі ў дэпутаты мясцовых Саветаў тых, каго добра ведае па рабоце, тых, хто працай сваёй заслужыў такі вялікі гонар. І гэта зразумела. Саветы—наша ўлада на месцах. Улада, выбраная намі ж. Яна кіруе ўсімі дзяржаўнымі, гаспадарчымі і грамадскімі справамі. І павінна прыслухоўвацца да голасу народа, быць беззапаветна адданай народу, Камуністычнай партыі. Прадстаўнікі калектываў фабрык і заводаў, калгасаў і саўгасаў, работнікі навукі, мастацтва, прадстаўнікі савецкай інтэлігенцыі—вось нашы дэпутаты.

Выбары ў Саветы сталі ў нас святам сапраўднай дэмакратыі, сталі добрай традыцыяй, калі працоўныя дэманструюць адзінства, сваю глыбокую ўдзячнасць Камуністычнай партыі, салідарнасць з яе ленинскай палітыкай. Год ад году расце і багацее наша краіна, памнажаюцца яе поспехі ва ўсіх галінах гаспадарчага, палітычнага і культурнага жыцця. Расце і прыгажэе і наша Беларусь. Ва ўсім гэтым вялікая доля працы Саветаў. І перш за ўсё самага масавага звяна—мясцовых Саветаў.

ЗДЗЯЙСНЕННЕ МАРЫ

Трэба марыцы!

Словы гэтыя належаць Леніну. Скажаў іх Ільіч у тыя далёкія гады, напярэдадні першай рускай рэвалюцыі, калі яшчэ нашу краіну шчыльна ахутвала свінцовая цемрадзь сацыяльнай несправядлівасці. Толькі ж прадбачлівы ленінскі геній ведаў, што пройдзе нейкі адрэзак гісторыі — і кожная іскрынка класавай барацьбы, народнага гневу пераўтварыцца ў вялікі пажар, які спаляліць усё жорсткае, крыўднае, несправядлівае. Вось аб гэтым вялікім часе марыў Ільіч, ствараючы партыю камуністаў, яднаючы перадавыя сілы грамадства на барацьбу за лепшую долю, за вызваленне працоўнага людзю ад няволі.

Ленінская мара акрыляла народныя масы ў змаганні з царызмам, клікала іх на рэвалюцыйныя барыкады, на франты грамадзянскай вайны. А затым вяла на сацыялістычнае пераўтварэнне роднага краю. Крамлёўскім летуценнікам назваў Ільіча вядомы англійскі фантаст Герберт Уэлс. Пабываўшы ў Расіі ў тыя дні, ён не адважыўся паверыць у мару Ільіча, што на гэтай спустошанай вайною зямлі можна ў хуткім часе пабудаваць прыгожае жыццё.

Ленінская мара, сапраўды, абганяла рэчаіснасць, аднак паміж імі не было аніякага разладу. Наадварот, яна надзвычай дапамагала партыі, народу ў стварэнні новага жыцця, бо малявала яго ў суцэльнай і закончанай карціне. Ленінская мара ўвасаблялася ў партыйных планах, становілася законам дзейнасці для кожнага сумленнага савецкага чалавека. Ідэі і лозунгі пралетарскага правадыра былі выразнымі і яснымі, яны грунтаваліся на глыбока навуковым веданні справы, людскога настрою, а таму заўсёды знаходзілі шырокую падтрымку ў народных масах.

Адразу ж пасля перамогі Кастрычніка Ільіч пісаў: «Таварышы працоўныя! Памятайце, што вы самі цяпер кіруеце дзяржавай. Ніхто вам не дапаможа, калі вы самі не аб'яднаецеся і не возьмеце ўсе справы дзяржавы ў свае рукі...» Ленінскае слова было заклікам да змагання з голадам і холадам, сыпняком і разбрухай. Узнімаўся народ, мабілізоўваў сябе на вырашэнне грандыёзных задач сацыялістычнага будаўніцтва. Адказам на гэтае слова з'явіліся камуністычныя суботнікі, у якіх асабліва ярка праявіўся энтузіязм працоўных мас, іх неадольнае жаданне здзейсніць ленінскія планы. Вялікі пачын гэтаму патрыятычнаму руху паклалі маскоўскія чыгуначнікі, а затым набыў ён шырокі размах ва ўсіх кутках краіны, у тым ліку і ў Беларусі. У гарадах рэспублікі дзесяткі тысяч працоўных бясплатна аднаўлялі транспарт, рамантавалі будынкі, нарыхтоўвалі паліва. Гэта — першыя парасткі сацыялістычнай свядомасці працоўных мас, якой было суджана з гадамі стаць асноўнай меркай у нашым паўсядзённым жыцці. З'явіліся першыя героі працы, якая ўжо болей не прыніжала і не знішчальвала чалавека.

«Мы будзем працаваць, каб вытруціць праклятае правіла: «Кожны за сябе, адзін бог — за ўсіх». Мы будзем працаваць, каб укараніць у свядомасць, у прывычку, у штодзённы звычай мас правіла: «Усе — за аднаго і адзін — за ўсіх...» Калектывізм, аб якім марыў Ільіч на пачатку новага жыцця, стаў эталонам у нашай паўсядзённай дзейнасці. Ён трывала знітаваў усе сферы чалавечых узаемаадносін у сацыялістычным грамадстве. Калектывна мы будавалі першыя пяцігодкі, знішчалі цераспалосіцу на сялянскіх гонях, а, галоўнае, вучыліся жыць на вёсцы адзін у аднаго, выкараняючы жорсткія прывычкі недалёкай мінуўшчыны. Калектывізм выходзіў адметныя рысы ў характары савецкага чалавека: шчырасць і павагу адзін да аднаго, таварыскую ўзаемадапамогу, новыя адносіны да працы, да сацыялістычнай уласнасці, патрыятызм і любоў да роднай дзяржавы, да новага грамадскага ладу.

Ул. І. Ленін, 1917 год.

І не толькі паасобныя людзі — цэлыя народы ў нашай краіне сталі жыць у згодзе і добрым суседстве. Дарэчы, гэта з'яўлялася клопам нумар адзін у планах Ільіча, у планах партыі камуністаў. Стварэнне на добраахвотных асновах Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік было састаўной часткай ленінскага плана пабудовы сацыялізма ў нашай краіне. Гэтага патрабавала справа арганізацыі абароны краіны ад унутраных і знешніх ворагаў, неабходнасць цеснага гаспадарчага саюза свабодных народаў, якія ўзяліся будаваць новае жыццё.

Лёс не адзін раз выпрабавваў на трываласць дружбу народаў нашай краіны. Нам даводзілася галасаваць за Савецкую ўладу не толькі выбарчымі бюлетэнямі, але і са зброяй у руках. І ў такіх цяжкіх часіны заўсёды пацвярджаліся пранікнёныя словы Ільіча: «Ніколі не перамогуць таго народа, у якім рабочыя і сяляне ў большасці сваёй пазналі, адчулі і ўбачылі, што яны адстаяюць сваю, Савецкую ўладу — уладу працоўных, што адстаяюць тую справу, перамога якой ім і іх дзецям забяспечыць магчымасць карыстацца ўсімі дабротамі культуры, усімі здабыткамі чалавечай працы».

Сапраўды, толькі Савецкая ўлада паказала велічную, захапляючую перспектыву развіцця кожнага народа нашай краіны, вялікага ці малога. Сталі «людзьмі звацца» і беларусы. Менавіта Савецкая ўлада, партыя, Ленін прынеслі нашаму народу ўпершыню ў гісторыі дзяржаўнасць, нацыянальнае вызваленне, свабоду і раўнапраўнасць. Беларускі народ стаў гаспадаром свайго лёсу, гаспадаром свайго зямлі. У адзінай дружнай сям'і народаў краіны за гады Савецкай улады адбыўся сапраўдны росквіт беларускай сацыялістычнай нацыі. Прыклад нашай рэспублікі — яркае сведчанне паспяховага ажыццяўлення ленінскай нацыянальнай палітыкі.

Ёсць яшчэ многа сведкаў, якія на свае вочы бачылі, што гэта за жыццё было на нашай зямлі да рэвалюцыі. Жывуць яшчэ людзі, якія на сваёй спіне зведалі сацыяльны прыгнёт. Беларускі народ быў пазбаўлены свайго мовы і долі, пры царызме яму было наканавана выміранне ад галечы і знявагі. І які ж жывасці ўліў у яго душу ленінскі Кастрычнік, калі гэтая забытая ў мінулым богам і людзь-

мі старонка за пяць дзесяткаў гадоў пераўтварылася ў квітнеючы індустрыяльна-калгасны край!

Гаспадарлівым вокам акінулі мы свае здабыткі ў час апошняга свята—пяцідзясяцігоддзя БССР і Кампартыі Беларусі і шчыра парадаваліся плёну рук сваіх у працы і змаганні.

Край палёў...
О, край,—
Калі ж ты станеш
Краем фабрык дымных
І машын?—

з надзеяй пытаўся беларускі паэт Паўлюк Трус у першыя гады новага жыцця. Такой і стала наша Беларусь—краем высокага машынабудавання і першакласных прадпрыемстваў хімічнай прамысловасці, буйнейшай базай энергетычнай і будаўнічай індустрыі, механізаванай сельскай гаспадаркі. Сёння з канвеераў прадпрыемстваў рэспублікі сыходзяць кожныя дваццаць мінут аўтамашына і металарэжучы станок, кожныя сем мінут—трактар, кожныя чатыры мінуты—матацыкл, кожныя пяць мінут—халадзільнік, кожныя паўтары мінуты—тэлевізар, кожную мінуту—радыёпрыёмнік або радыёла, 262 квадратныя метры тканін, 62 пары скуранага абутку, 200 пар панчоў і шкарпэтак, 116 трыкатажных вырабаў. У сучасны момант еярод іншых рэспублік БССР займае па вытворчасці ільнопрадукцыі і азімага жыта другое месца, па вытворчасці бульбы і колькасці свіней—трэцяе месца, па колькасці буйной рагатай жывёлы—чацвёртае месца.

А нашы здабыткі ў галіне культуры, асветы, павышэння жыццёвага ўзроўню народа? Калі б мелася магчымасць акінуць позіркам зверху ўсю беларускую зямлю, дык яна б уяўляла сабою хвалючую карціну вялізнай будаўнічай пляцоўкі. Узводзяцца новыя гарады, гмахі прадпрыемстваў і электрастанцый, пракладваюцца на сотні кіламетраў ніткі нафта- і газавододаў, адбудоўваецца калгасная вёска. У гэтай сімфоніі працы—веліч нашага жыцця, нашых планаў. Хочацца прывесці яшчэ адзін немалаважны факт, які гаворыць сам за сябе. Амаль у чатыры разы за гады Савецкай улады зменшылася смяротнасць, а сярэдняя працягласць жыцця людзей у нашай краіне павялічылася амаль удвая.

Максім Горкі стварыў бесмяротны вобраз Данка, які сваім агністым сэрцам, высока ўзнятым над галавою, асвятляў шлях людзям з цемры. Савецкі чалавек, нібы горкаўскі Данка, нясе рэвалюцыйную праўду ўсюду свету. Ён жыве не толькі для сябе, але і для вялікай інтэрнацыянальнай справы. Ільіч падкрэсліваў інтэрнацыянальнае значэнне вопыту сацыялістычнага будаўніцтва ў нашай краіне, бачыў яе бастыёнам сусветнага рэвалюцыйнага руху. І мы не шкадавалі сваіх сіл, настойліва крочылі па крутых ступенях пяцігодак, стваралі магутную індустрыяльна-калгасную дзяржаву. Савецкі народ ахвяраваў жыццямі дваццаці мільёнаў сваіх сыноў і дачок у час апошняй вайны, каб абараніць усё чалавецтва ад нашэсця карычневай чумы. І кожны раз новае пакаленне савецкіх людзей па ленынскаму запавету прысягае на вернасць інтэрнацыянальнаму абавязку, дэвізу камуністаў планеты: «Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!» Мы салідарны з гераічным в'етнамскім народам, які вольна ўжо колькі часу процістаіць амерыканскім захопнікам. Сімпацыі нашых людзей на баку шматмільённых мас Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі, якія змагаюцца за сваё нацыянальнае вызваленне ад каланіяльнай і неакаланіяльнай залежнасці. Народы нашай краіны аказваюць вялікую дапамогу тым дзяржавам, якія сталі ўжо на шлях новага развіцця.

«Мы прабудзілі веру ў свае сілы,—гаварыў Ул. І. Ленін,—і запалілі агонь энтузіязму ў мільёнаў і мільёнаў рабочых усіх краін». З таго часу, як былі сказаны гэтыя словы, на планеце адбыліся вялікія змены. Сацыялізм перамог у цэлым шэрагу краін. Пад сцягі марксізма-ленінізма становяцца ўсё новыя і новыя народныя сілы. І ніякія спробы сусветнай рэакцыі не спыняць паступальнага ходу гісторыі, якая працуе на камунізм.

...Кожны раз, калі савецкія касманаўты накіроўваюцца ў свой чарговы рэйс у нязведанае, яны бяруць з сабою партрэт Ільіча. У гэтым ёсць вялікая сімволіка. Ленін жыве ў нашых думках і планах, ён вядзе нас ад адной вышыні да другой у вялікім паходзе. І дзе б ні знаходзіўся савецкі чалавек—на зямной ці касмічнай вахце,—ён звяртае свой кожны крок, поступ па Ільічу, па яго нязгаснаму ў вяках рэвалюцыйнаму вучэнню.

А. ТОЎСЦІК

ПРАЦАВАЛІ, ЯК РАІЎ ЛЕНІН

Шмат людзей імкнулася трапіць да Леніна па самых розных пытаннях. Нямаю хадакоў прыходзіла з усіх канцоў Расіі. Нягледзячы на заняцасць вялікімі партыйнымі і дзяржаўнымі справамі, Уладзімір Ільіч знаходзіў час прымаць народ і па службовых і па асабістых справах. Мне таксама па-

шчасціла бачыць Леніна, чуць яго гутарку, асабіста сустрэцца і гутарыць з ім. Сустрэча з ім назаўсёды пакінула след у маім сэрцы.

Гэта было ў 1918 годзе. Народ выгнаў памешчыкаў і капіталістаў з іх маёнткаў, уся зямля і жывёла былі перададзены ў бясплатнае карыстанне працоўнаму народу. Народ ішоў за бальшавікамі, за Леніным, грудзьмі стаяў за ўладу Саветаў. Надзейнай апорай Савецкай улады ў той перыяд былі камітэты беднаты (намбеды). Цяжкі быў час, панавалі голад і разруха. Рабочыя Масквы, Петраграда і іншых прамысловых цэнтраў галадалі, а кулакі, спекулянты, якія ненавідзелі Савецкую ўладу, хавалі хлеб, гналі яго ў зямлі. У радзе месц яны аказвалі ўзброенае супраціўленне Савецкай уладзе.

Губерніскі цэнтр Магілёў быў акупіраваны немцамі. Члены рэўкома не мелі вопыту, як па-новаму працаваць, як праводзіць харчовую развёрстку. Сабраліся мы аднойчы ў рэўкоме, думалі, прыкідваем. А тут хтосьці прапанаваў: «Ды што, хлопцы, галаву ламаць. Давайце пашлем чалавека да Леніна,

САВЕТ Міністраў СССР прыняў пастанову «Аб больш шырокім прыцягненні жанчын да ўдзелу ў кваліфікаванай працы ў сельскай гаспадарцы». Радзі міністэрстваў і ведамстваў СССР і Саветам Міністраў саюзных рэспублік даручана прыняць меры да больш шырокага прыцягнення жанчын да ўдзелу ў сельскагаспадарчай вытворчасці ў якасці трактарыстаў-машыністаў, механізатараў жывёлагадоўчых ферм, шафёраў для работы на легкавых аўтамашынах, машынах грузападымальнасцю да 2,5 тоны або маючых узмацавальнікі руля і кіравання, рамонтных рабочых, будаўнікоў і іншых спецыяльнасцей, па якіх дазваляецца прымяненне жаночай працы ў сельскай гаспадарцы.

Саветам Міністраў саюзных рэспублік і Дзяржаўнаму камітэту па прафесіянальна-тэхнічнай адукацыі дазволена арганізоўваць трохгадовыя сельскія прафесіянальна-тэхнічныя вучылішчы для падрыхтоўкі кваліфікаваных рабочых для сельскай гаспадаркі з сярэдняй адукацыяй з ліку выпускнікоў васьмігадовых школ. У гэтых вучылішчах будуць рыхтавацца трактарысты-машыністы, механізатары жывёлагадоўчых

ферм, электраманцёры, рамонтныя рабочыя і кваліфікаваныя рабочыя іншых спецыяльнасцей для раслінаводства, жывёлагадоўлі, рамонтны машына-трактарнага парка, сельскага і і водагаспадарчага будаўніцтва пераважна з ліку жанчын. Устаноўлена, што выпускнікам вучылішчаў будзе выдавацца атэстат аб прысваенні прафесіі і аб атрыманні сярэдняй адукацыі, якія даюць права на паступленне ў вышэйшыя навучальныя ўстановы.

Міністэрству асветы СССР даручана палепшыць работу па прафесіянальнай арыентацыі навучэнцаў у сельскіх агульнаадукацыйных школах. Асобую ўвагу звярнуць на выхаванне ў школьнікаў цікавасці да сельскай гаспадаркі і імкнення авалодаць кваліфікаванымі сельскагаспадарчымі прафесіямі. Міністэрства абавязана аказваць пастаянную дапамогу органам прафесіянальна-тэхнічнай адукацыі ў арганізацыі выкладання агульнаадукацыйных дысцыплін у сельскіх прафесіянальна-тэхнічных вучылішчах. На навучэнцаў сельскіх прафтэхвучылішчаў распаўсюджваюцца ўмовы, нормы і парадак матэрыяльнага забеспячэння, якія дзейнічаюць у сельскіх

ІЛЬГОТЫ ДЛЯ ЖАНЧЫН-МЕ

напросім парады. Ён усё ведае, падкажа».

На першым з'ездзе Саветаў землякі выбралі мяне членам Сяненскага павятовага выканаўчага камітэта Саветаў рабочых, салдацкіх і сялянскіх дэпутатаў. У той час я загадваў аддзелам нарыхтовак павятовага харчовага камітэта і быў начальнікам заграджальных і рэвізійных харчовых атрадаў павета.

Каго ж паслаць? Чую, называюць мае прозвішча. Боязна стала: «Я паеду на асабістую сустрэчу з Ільічам?». Не верылася. Праўда, я ўжо два разы бачыў правадыра, але здалёку.

І вось я атрымаў дакументы ў рэўкоме, сеў на поезд і паехаў. Прыбыў у Маскву. У камендатуры Крамля правярылі дакументы, выдалі пропуск у прыёмную Леніна. Калі я зайшоў у прыёмную, сакратар Фоціева паглядзела мае дакументы, прапанавала прысесці. Ветліва сказала: «Уладзімір Ільіч заняты. У яго на прыёме таварышы». Калі з кабінета выйшлі людзі, яна пайшла ў кабінет Леніна. Неўзабаве выйшла і сказала: «Праходзьце, калі ласка».

Адчыняю дзверы. Уладзімір Ільіч сядзіць за сталом і штосьці піша. Я спыніўся ля дзвярэй. Уладзімір Ільіч устаў з-за стала, пайшоў мне насустрач. Прыняў мяне ветліва. Падаў руку, сказаў: «Добры дзень, таварыш». Пасадзіў мяне ў крэсла, сам сеў насупраць. Падрабязна распытаў пра ўсё: аб настроі сялян, як падзялілі зямлю памешчыкаў, колькі каму дасталася коней і кароў, як працуюць камітэты беднаты. Я крыху здзіўлены: Ільіч не жыве ў нашай губерні, а добра ведае жыццё беларускага народа. Адчувае яго беды і смутан. Пачаў я пытаць, як лепш арганізаваць работу па прадразвёрстцы, як зрабіць з тымі, хто не хоча здаваць лішка хлеба, і як надзяліць беднату хлебам.

Уладзімір Ільіч уважліва выслушаў мяне. Задаваў мне пытанні, накіроўваючы на асноўнае. Я адназваў. Потым ён пачаў гаварыць, што зараз вельмі цяжка і грунтоўна трэба растлумачваць сялянам, што такое Саветская ўлада — іх верны, надзейны друг. Прасіў Уладзіміра Ільіча раскажаць сялянам пра тое, што хлеб патрэбен рабочым, дзецям, насельніцтву прамысловых цэнтраў

краіны. Чырвонай Арміі. Падрабязна растлумачыў Ільіч і адносіны Саветскай улады да кулакоў, да тых, хто ўпарта супраціўляецца саветскім законам. Сказаў у першую чаргу надзяліць хлебам многасямейную беднату з малымі дзецьмі. Раіў сялянам добраахвотна пераходзіць да калектыўнай апрацоўкі зямлі. У час нашай гутаркі Уладзіміру Ільічу прынеслі шклянку чаю з невялікім кавалачкам чорнага хлеба. Я са смуткам падумаў, што Уладзімір Ільіч таксама неадкае, як неадкае і рабочыя.

Пасля заканчэння гутаркі Уладзімір Ільіч сеў за стол, напісаў запіску і сказаў мне зайсці ў ВЦВК і ў Саўнарком за атрыманнем выдадзеных законаў і ў Наркампрод па інструкцыі. Правёў мяне да дзвярэй і на развітанне сказаў: «Закончыце ўсе справы, зайдзіце перад ад'ездам. Раскажыце, якія будуць поспехі». Праз некалькі дзён я зноў быў у Леніна. Пажадаў яму добрага здароўя, доўгіх год жыцця і запэўніў, што яго парады і ўказанні будуць выкананы рэўкомам. Уладзімір Ільіч загадаў мне зайсці ў адзін з пакояў Саўнаркома. Я зайшоў. Назваў

сваё прозвішча і сказаў, што мяне накіраваў сюды Ленін. Мне тут жа выпісалі ордэр на насцём. Гэта быў для мяне самы дарагі падарунак у жыцці — ленінскі падарунак. На дарогу мне далі кавалак хлеба, салёную рыбіну і ліцер у дэлегацкі вагон.

У Сяненскім рэўкоме таварышы з нецярплівасцю чакалі майго звароту. Я падрабязна перадаў ленінскія парады і ўказанні.

Мы неадкладна прыступілі да рэвізій лішка хлеба ў кулакоў. Пайшоў гэты хлеб рабочым Масквы, Петраграда і іншым прамысловым цэнтрам краіны і Чырвонай Арміі.

Памятаю, як я заходзіў у кабінет, як ветліва сустракаў мяне Уладзімір Ільіч Ленін і паціскаў мою руку простага беларускага чалавека. І як даваў наказ па-новаму працаваць і будаваць новае жыццё. Такім Уладзімір Ільіч і па сённяшні дзень стаіць перад маімі вачыма, жывы, блізкі, прасты і вялікі чалавек.

В. КРАСОУСКІ,
член КПСС са студзеня
1920 года, персанальны
пенсіянер.

вучылішчах па падрыхтоўцы механізатарскіх кадраў.

Урад устанавіў, што жанчынам — трактарыстам-машыністам, занятым у сельскагаспадарчай вытворчасці, дадатковы водпуск працягласцю 6 дзён, прадугледжаны для механізатараў, павялічваецца да 12 рабочых дзён. Жанчынам-механізатарам, якія працуюць на трактарах, камбайнах і складаных сельскагаспадарчых машынах, устанавліваюцца нормы выпрацоўкі на 10 працэнтаў ніжэй норм, дзеючых у дадзенай гаспадарцы.

Міністэрству трактарнага і сельскагаспадарчага машынабудавання і Міністэрству агульнага машынабудавання даручана забяспечыць пачынаючы з 1970 года выпуск трактараў з падрысорнымі рэгулюемымі па вазе і росту трактарыста сядзеннямі, жорсткімі каркаснымі кабінатамі, прыладамі для змянення калія прашных трактараў, ураўнаважваючымі механізмамі і глушыцелямі для зніжэння вібрацыі і шуму на рабочым месцы вадзіцеля.

Жанчынам-механізатарам павінны ў першую чаргу прадастаўляцца сельскагаспадарчыя машыны, якія маюць найбольш

удасканаленыя сядзенні, кабінаты, прылады для пуску, кіравання і абслугоўвання.

Дзяржаўнаму камітэту Савета Міністраў СССР па пытаннях працы і заробтнай платы, Мі-

ністэрству аховы здароўя СССР па ўзгадненню з ВЦСПС даручана распрацаваць і ўвесці ў дзеянне пералік работ і механізмаў, на якіх рэкамендуецца пераважна жаночая праца.

Спатканне.

Фотаэцюд М. Давыдзіка.

МЕХАНІЗАТАРАЎ

Наша адзенне. Хто яго стваральнік?

Прыгажосць на стэндах.
А на прылаўках?

Мадэльер для фабрыкі ці
фабрыка для мадэльера?

КАМУ давядзецца пабы-
ваць у гэтым палацы
моды, у новым будын-
ку Мінскага дома мадэлей, кожны,
пэўна, па-свойму ацэніць сам факт
яго з'яўлення на свет.

— Палац моды? Што тут асаблі-
вага? Ён павінен быць, — скажуць
самыя маладыя.

— Цудоўны палац моды са шкла
і бетону?! У горадзе, які ўсяго
толькі дваццаць гадоў назад —
а што такое дваццаць гадоў для
біяграфіі горада? — ляжаў у руі-
нах! — з радасцю і гонарам ска-
жуць людзі «сярэдняга» ўзросту.

І задумаюцца, успомняць сваю
далёкую маладосць дваццатых
гадоў людзі пажылога веку... Ус-
помняць дні, калі пра такія палацы
і марыць сабе яны не дазвалялі,
калі ў суровых клопатах, у рэвалю-
цыйным штурме старога свету ду-
маць аб знешняй прыгажосці ча-
лавека здавалася недаравальнай
раскошай...

Ну што ж, кожнаму часу свае
прыкметы. І ў тым, што з'явіўся
на свет гэты дом, гэты сапраўды
цудоўны палац, пабудаваны нядаў-
на на адной з лепшых вуліц сталі-
цы, на Паркавай магістралі, — мы
бачым адзнаку свайго часу. Зна-
чыць, дажылі мы да такіх дзён, ка-
лі можам дазволіць сабе гэта, калі
эстэтыка нашага адзення, прыга-
жосць знешняга выгляду чалавека
стала справай вельмі важнай, дзяр-
жаўнай. І гэты просты факт не мо-
жа не радаваць, калі задумацца
над ім сур'ёзна.

І крыху гордасці таксама можам
дазволіць сабе. Кажуць, што такога
Дома мадэлей пакуль яшчэ няма ні
ў адным горадзе нашай краіны, а
яго дэманстрацыйная зала — най-
лепшая ў Еўропе.

Шэсцьсот чалавек у гэтым пала-
цы моды заняты толькі адным кло-
патам: даць нам прыгожае новае
адзенне. І абавязкова моднае.
Паліто зімовыя і летнія для жан-
чын і мужчын, сукенкі, курткі, ка-
сцюмы, дзіцячае адзенне, усё, што

Старшы мастак Уладзімір
Булгакаў.

будзе пашыта на ўсіх фабрыках
рэспублікі, — ствараецца тут, выхо-
дзіць адсюль.

І нават адной кароткай экскурсіі
дастаткова, каб убачыць гэты пра-
цэс нараджэння новай мадэлі
адзення. Вось у невялікім пакоі ся-
дзіць мастак... Чысты ліст паперы
перад ім... Побач ляжаць малюнкi,
эскізы, фатаграфіі. І на чыстым ліс-
це з'яўляецца адна лінія, другая.
Што гэта будзе?

— Новае мужчынскае паліто.

Мастак-мадэльер Уладзімір Бул-
гакаў лічыцца спецыялістам па
мужчынскаму адзенню, і менавіта
яго давалося ўбачыць у самым
разгары творчых пошукаў. А по-
бач — стол нашага «жаночага» ма-
стака-мадэльера Надзеі Дуванавай.
Дарэчы, выдатныя мадэлі зімовых
паліто, якімі парадавала многіх
нашых жанчын Магілёўская фаб-
рыка імя Валадарскага, — гэта На-
дзіна праца. А ў «партфелі» маста-
ка ёсць яшчэ новыя і новыя накі-
ды, ёсць і гатовыя ўжо рэчы, якія
хутка пойдучь ад яе да канструк-
тара, ад канструктара да швачак,
потым — на фабрыкі. І, трэба ска-
заць, зроблены яны з густам, калі
не сказаць больш — з талентам.
Ну што, здаецца, дае адна дэ-
таль — напрыклад, па-новаму пры-
шытая кішэня на гэтым светла-ру-
жовым, з белым каўняром паліто?
Але вось такая дэталь і ёсць адзін
з элементаў творчасці мастака.
Адкіньце яе, і адразу ж атрымаец-
ца «ўжо не тое».

І зноў — прыкметы толькі нашага
часу. У Доме мадэлей — 30 маста-
коў. Нават пяць гадоў назад ды-
рэктар яго, жанчына энергічная,
ветэран швейнай прамысловасці
Паліна Іванаўна Кузьміцкая аб та-
кой раскошы і не марыла.

— Мы пачыналі амаль што на
пустым месцы, туліліся ў некалькіх
пакоях пры атэлье. І кадры ў ас-
ноўным былі ў нас самавучкі. Па-
мятаю, прыехала неяк мастачка з
Масквы з вышэйшай адукацыяй.
Паверыце, гэта было як свята. Ну,
а цяпер...

Цяпер іх трыццаць, і амаль усе з
вышэйшай спецыяльнай адукацыяй.
Маладыя, сапраўдныя заканадаўцы
моды. А ўжо калі трэба прадста-
віць рэспубліку на міжнародных
выстаўках і кірмашах, пастараюцца
і такое прыдумаюць і створаць,
што вачэй не адвядзеш. Нездарма
беларускія мадэлі адзення атрымалі
некалькі ўзнагарод на Міжна-
роднай выстаўцы ў Маскве, не-
здарма імі так захапляліся летась
восенню на кірмашы ў Плоўдзіве.
Мастакі-мадэльеры Надзея Дувана-
ва, Уладзімір Булгакаў, Іна Бул-
гакава, Святлана Васільева, Раіса
Краснова, Вячаслаў Тарасаў, Ула-
дзімір Ярашук, мастацкі кіраўнік
Роберт Сцёпічаў — гэта творчае
ядро калектыву, «мозг» Дома ма-
дэлей. А канструктары? Без іх на-
ват самая дасканалая мадэль за-
сталася б толькі малюнкам на па-
перы. І такая ўжо ў іх праца — тут
патрэбна, акрамя творчасці, яшчэ
і проста дакладнасць. Дакладнасць
ювелірная. Паспрабуй на адзін
сантыметр памыліцца, перакасіць

РАЗ „БЯРОЗКА“

Асенні ансамбль. Аўтар мадэлі паліто І. Булгакава, аўтар мадэлі сукенкі С. Васільева.

Дзелавы камплект для службы. Аўтар мадэлі І. Булгакава.

Сукенка з лёну з лаўсанам. Вышыўка па матывах народнага насцюма. Аўтар мадэлі Р. Краснова.

ДВА „БЯРОЗКА“...

Стваральнікі летніх сукенак — канструктары Э. Ксенафонтава і В. Адамовіч.

Сукенкі для дзяўчынак стварае Кацярына Мікалаеўна Хомчанка.

рукаў — маленькая, нябачная з боку недакладнасць стане вялікім «масавым» бракам. Бо чарцяжы адсюль пойдучь прамі на фабрыку. Імёны лепшых канструктараў Валянціны Наумавай, Юзэфы Папковіч, Людмілы Любімавай, Яўгена Якавенкі з павагай называюць у ДOME мадэлей.

А цяпер, калі вы ў асноўным ведаеце ўжо, хто, дзе і як стварае новыя мадэлі нашага адзення, хто радуе ці іншы раз засмучае нас, давайце на адну хвіліну заглянем яшчэ ў дэманстрацыйную залу. Дарэчы, хутка Дом мадэлей тры разы на тыдзень будзе наладжваць паказ новага моднага адзення, і кожны, хто пажадае, зможа пабыць тут. (Такім чынам, Дом мадэлей выканае яшчэ адну сваю функцыю: будзе шырока прапагандаваць новую моду, вучыць людзей прыгожа, з густам апранацца. Бо пакуль што гэтым па-сапраўднаму яшчэ не займаліся, і папрокі ў яго адрас гучаць даволі часта.)

Архітэктура гэтай залы настолькі арыгінальная, што адразу нават не зразумееш, куды ты трапіў. Белы экран, ад яго наўскося залы, пераважаючы на два рады мяккія чорныя крэслы, ідзе даволі шырокая «дарога», пакрытая белым. І калі з'явіцца тут юныя прынцэсы прыгажосці дзяўчаты-манекеншчыцы і запалюцца люстры, вы трапіце ў сапраўднае свяцілішча моды, густу, элітанасці. І зноў вас ахопіць пачуццё радасці: значыць, дажылі мы да такіх дзён, калі можам убачыць гэтакае!

Але як бы ні захапляліся мы цудоўнымі мадэлямі на манекеншчыцах, на стэндах і выстаўках, без аднаго цвярозага пытання ўсё ж не абысціся.

Ну, а як у магазінах? Куды знікае значная частка гэтага хараства па дарозе ад Дома мадэлей да фабрыкі, ад фабрыкі — да прылаўка?

— Здараецца, прыйдзеш у магазін, убачыш рэч, зробленую табою, і... не пазнаеш яе, — прызнаюцца самі мастакі-мадэльеры.

Усё было зроблена як мае быць: і малюнак, і чарцёж. Мадэль з поспехам прайшла на мастацкім савеце, атрымала пуцёўку ў жыццё. І на фабрыцы амаль нічога не змянілі. Амаль... Замест аднаго колеру тканіны ўзялі другі. Замест адной аздобы — другую. І ўсё. І прыгажосць надзіва лёгка ператвараецца ў шэраць. Але і гэта яшчэ не самае галоўнае.

Мадэльеры скардзяцца — і скарга іх заслугуе самай сур'ёзнай увагі, — што даводзіцца «прыста-соўваць» моду да запасаў той ці іншай фабрыкі. Ёсць, пэўна, нейкая недакладнасць у планаванні выпуску тканін, інакш чаму, напрыклад, усё яшчэ ідзе і ідзе на верхняе адзенне маракен, які даўно выйшаў з моды? Або чаму навалом ляжыць на фабрычных складах славыты «джэрсі», за якім яшчэ зусім нядаўна так ганяліся модніцы і які ўжо цяпер выходзіць, а праз год-два і зусім выйдзе з моды? А паліто з яго будуць шыць і шыць, і мадэльеры будуць думаць

Даярка калгаса «Ленінскія дні» Бярэзінскага раёна Ганна Аляксееўна Дзюк тры гады сумяшчала працу з вучобай у вярхняй школе. Пасля заканчэння дзесяцігодня калгас накіраваў дзяўчыну на вучобу ў Смалавіцкі зааветэрынарны тэхнікум. Зараз Ганна Дзюк працуе ў родным калгасе загадчыцай малочна-варнай фермы.
Фота В. Савіча.

Яшчэ не згасла полымя вайны, яшчэ гримела кананада і бот фашысцкага акупанта таптаў здратаваную беларускую зямлю, калі ў Маскве была прынята пастанова аб выданні ілюстраванага грамадска-палітычнага і літаратурна-мастацкага часопіса «Беларусь». Менавіта там, у Маскве, у складаных умовах ваеннага часу нарадзіўся і выйшаў у свет у студзені 1944 года яго першы нумар. Выйшаў на дзвюх мовах — рускай і беларускай. У рэдкалегію часопіса ў той час уваходзілі Я. Колас, К. Крапіва, М. Лынькоў, М. Танк, А. Куляшоў, К. Чорны, П. Броўка, Л. Александровіч, П. Глебка, А. Багатыроў, Е. Зайцаў і іншыя пісьменнікі і відныя дзеячы. Першым рэдактарам быў Ілья Гурскі, пісьменнік, удзельнік Кастрычніцкіх падзей у Петраградзе. Ён рэдагаваў часопіс амаль 17 год.

Толькі асобныя раёны Беларусі былі вызвалены ад чорнай навалачы, на астатняй тэрыторыі рэспублікі насельніцтва пакутавала ад здзекаў гітлераўскіх акупантаў. Войскі Савецкай Арміі, якія толькі што ступілі на нашу зямлю,

і думаць, ламаць галаву, як хоць крыху прыстасаваць гэтую тканіну да новай моды. А разам з тым — з чаго загадаеце цяпер шыць летнія паліто або плашчы для жанчын, каб былі яны модныя і практычныя? Такой тканіны пакуль што няма, і не відаць, каб хто-небудзь асабліва клапаціўся пра яе стварэнне.

Новая мода пачынаецца з новай тканіны. Але новых тканін не надта густа. І тут можна паспачуваць мадэльерам. Абмен паміж рэспублікамі чамусьці шырока не практыкуецца. Праўда, баваўняныя тканіны, якія атрымліваем мы з фабрык Расійскай Федэрацыі, таксама не вызначаюцца ні навізнай фактуры, ні прыгажосцю расфарбоўкі.

А шарсцяныя тканіны, якія робяць нашы мясцовыя фабрыкі? Можна тут больш пашанцавала і мадэльерам і пакупнікам?

— Я ствараю мадэлі зімовага паліто з матэрыялу «Бярозка». Для фабрыкі імя Валадарскага. І дэмісезонныя паліто для той жа фабрыкі таксама раблю з «Бярозкі». Словам, раз «Бярозка», два «Бярозка»...

Мастак Надзея Дуванава закранае яшчэ адно, на яе думку (ды і не толькі на яе), важнае пытанне.

Аднастайныя цёмныя колеры тканіны, якую вырабляе, напрыклад, Мінскі тонкасукоўны камбінат, выключаюць усялякія пошукі мастака, звязваюць яму рукі. Няма тканін светла-блакітнага колеру, слановай касці і іншых мяккіх фарбаў для жаночых паліто. Тут папросту канкрэтны адрас: дрэнна працуюць на тэкстыльным камбінатаце — і, дарэчы, не толькі на гэтым — каларысты, людзі, якія абавязаны шукаць новыя гамы фарбаў.

Дык што ж усё-такі становіцца на дарозе паміж Домам мадэлей і фабрыкай? Калі размова ідзе пра якую-небудзь асобную няўдала пашытую рэч — можа быць, вінаваты і фабрыка, якая «зработала брак», і Дом мадэлей, які «недагледзеў». Але ў цэлым за стыль нашага адзення масавага пашыву, за яго прыгажосць і элігантасць павінен, пэўна, «хварэць» нехта адзін. Хто ж гэта?

І Дом мадэлей, і швейныя фабрыкі, і прадпрыемствы тэкстыльнай прамысловасці — усе належаць да аднаго і таго ж міністэрства. Да міністэрства лёгкай прамысловасці. Там, у яго сценах, у яго аддзелах, складаюцца і зацвярджаюцца планы, якія потым становяцца рэальнай рэччу, нашым будучым адзеннем. І там ужо відаць (прынамсі, павінна відаць), якое яно будзе, гэтае адзенне, не толькі сёння, але і заўтра. Ад тканіны да гузіка. І, пэўна, ад зладжанасці ў рабоце розных аддзелаў міністэрства, ад іх узаемнай зацікаўленасці і дамоўленасці ў першую чаргу залежаць апэратыўнасць і гібкасць паваротаў розных галін лёгкай прамысловасці насустрач модзе, насустрач запатрабаванням нашых пакупнікоў.

...Мы ўмеем рабіць прыгожыя, нават выдатныя рэчы. Майстры нашага адзення, людзі, якія працуюць у гэтым новым цудоўным палацы, даказалі гэта не толькі на выстаўках. Непараўнальна вырасла культура нашых фабрык з таго часу, як мадэліраванне перададзена ў адны рукі — у рукі Дома мадэлей.

Але ў нас ёсць законнае права чакаць лепшага. Думаецца, і магчымасці для гэтага таксама ёсць

А. УЛАДЗІМІРАВА

АХ, ДЗЕЦІ, ДЗЕЦІ

Барыс САЧАНКА

Апавяданне

Мал. К. Ціхановіча.

рыхтаваліся да рашучых летніх наступленняў, ішла вайна народная ў тыле ворага. Артыкулам «Добры дзень, беларуская зямля!» і адкрываўся першы нумар. У часопісе выступалі вядомыя пісьменнікі, журналісты, грамадскія дзеячы, палымным словам заклікаючы воінаў-вызваліцеляў і народных месціўцаў бязлітасна біць ворага. «Слухайце мяне, сыны мае, унукі, суседзі, увесь беларускі народ! Спяшайцеся, каб хутчэй разбіць немца, прагнаць злодзея са свае хаты!» Так закончыў сваё выступленне ў часопісе слаўны партызан — 99-гадовы дзед Талаш, герой апавесці Якуба Коласа «Дрыгва».

З першых крокаў часопіс шмат рабіў для асвятлення гераічнай барацьбы беларускага народа ў Вялікай Айчыннай вайне. Яго карэспандэнты выезджалі на месцы, імкнучыся як мага шырэй адлюстраваць падзеі на роднай зямлі.

Пасля вызвалення Мінска рэдакцыя адразу ж выезджае ў сталіцу, дзе часопіс пачаў выходзіць толькі на беларускай мове. Цяпер на яго старонках шмат месца адводзілася паказу аднаўленчых работ на цалкам разбуранай і зруйна-

ванай фашысцкім нашэсцем зямлі. З папалішчаў і руін вырастаюць новыя гарады і сёлы. Ідуць рэпартажы з новабудуляў і прадпрыемстваў, калгасаў і саўгасаў. З заканчэннем вайны пашыраецца і тэматыка часопіса. Шырока асвятляюцца працоўныя подзвігі стваральнікаў першых беларускіх трактараў, аўтамабіляў, будаўнікоў сталіцы, Салігорска, Наваполацка, электрастанцый, гігантаў вялікай хіміі. Усё шматграннае жыццё рэспублікі знаходзіць адлюстраванне на старонках «Беларусі».

Ішлі гады. Змянялася да непазнавальнасці, квітнела родная зямля. За мінулыя 25 год змяніўся і часопіс. Напачатку знешне непрыглядны, на жоўтай шурпатай паперы (ведама, вайна!), цяпер ён набывае самавіты выгляд, багата ілюстраваны; мае каляровую ўкладку, дзе друкуюцца рэпрадукцыі з карцін вядомых класікаў, беларускіх і рускіх савецкіх мастакоў. Таму нездарма яго называюць беларускім «Огоньком».

У часопісе шмат раздзелаў. Ён змяшчае апавяданні, нарысы, вершы, аднаактоўкі, новыя песні, пераклады з твораў савецкіх і замежных пісьменнікаў, пуб-

лікацыі на гісторыка-рэвалюцыйныя тэмы, матэрыялы па этнаграфіі, ахове прыроды, з гісторыі роднага краю. На яго старонках выступаюць вядомыя пісьменнікі, грамадскія дзеячы, навуковыя работнікі.

«Беларусь» — часопіс для ўсіх. Не забывае ён і пра жанчын. Гэта ў асноўным для іх друкуюцца цікавыя матэрыялы па дамаводству, парады ўрачоў, з якімі выступаюць прафесары, кандыдаты навук, вопытныя спецыялісты; артыкулы на педагагічныя тэмы, моды. На працягу некалькіх год часопіс вядзе заочныя курсы вязання.

Пройдзены шлях у 25 год. І калі рэспубліка ўступіла ў другую палову стагоддзя, то часопіс — у другую чвэрць. Наперадзе шмат новых творчых пошукаў, здзяйсненняў. А сёлетні год цалкам азнаменаваны падрыхтоўкай да слаўнага юбілею — стагоддзя з дня нараджэння вялікага правадыра народаў, стваральніка Камуністычнай партыі Савецкага Саюза і першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы — Уладзіміра Ільіча Леніна.

І. КАРМАЛІТАВА

Калі ў нашай сям'і нарадзілася Верачка і я прывёз яе разам з маці з раддома ў новую трохпакаёвую кватэру, якую я атрымаў за некалькі тыдняў перад гэтым і на якой пачаў быў асвойвацца, патроху прывыкаць жыць, жонка мне сказала:

— Ці ведаеш ты, дарагі, што ў нас няма дзе палажыць дзіця?..

— Як няма? — здзіўўся я. — Трохпакаёвая кватэра і — няма дзе палажыць дзіця?

— Няма, — стаяла на сваім жонка. — У тым пакоі, што ад вуліцы, ты абсталяваў сабе кабінет. Побач з кабінетам — наша спальня, і зала... Але бедаваць не трэба. Знайшлося дзіця, знойдзем дзе яго і палажыць. Вось паслухай мяне. Давай зробім у нашай спальні дзіцячую. Там так ціхенька, цёпленька... Паставім яшчэ адзін ложка, і хай спяць там наша Верачка і нянька. А мы будзем начаваць у тваім кабінете. Усё адно ён пустуе ўначы...

У жончыных словах была логіка. Я падумаў, падумаў і згадзіўся...

Прайшло сем год. Верачка падрасла, пайшла ў школу. І зноў у нас з жонкаю адбылася размова.

— Ці ведаеш, бацька, што ў нас няма дзе Верачцы рыхтавацца да ўрокаў? — сказала мне жонка.

— Як няма? — здзіўўся я. — Трохпакаёвая кватэра і — няма дзе рыхтавацца да ўрокаў?

— Няма, — стаяла зноў на сваім жонка. — У дзіцячай — цесна і мала святла.

У зале таксама нельга. То прыйдзе нехта з суседзяў, то хто з вёскі прыедзе, то тэлевізар захацаца нам з табою паглядзець... А Верачцы трэба ж вучыцца...

— Сапраўды... — развёў я рукамі. — Зноў мы пра Верачку забыліся...

— Ага, — згадзілася са мною жонка. І тут жа мяне зноў супакоіла: — Але бедаваць не трэба. Вось паслухай, што я прыдумала. Давай мы з табою перабярэмся ў залу, а Верачцы аддадзім твой кабінет... Ну, нашу цяперашнюю спальню... Мы як-небудзь будзем жыць і ў зале, затое Верачцы будзе ў тваім кабінете любата. Ніхто ёй там не будзе перашкаджаць...

У жончыных словах была логіка. Я падумаў, падумаў і згадзіўся...

Гады ішлі хутка. Я і заўважыць не паспеў, як Верачка скончыла дзесяць класаў, паступіла ў інстытут і, зусім нечакана нават для жонкі, выйшла замуж. Правільней, не выйшла, а прывяла на нашу кватэру рослага, худога хлопца з доўгай, амаль што дзявочай прычоскай і аб'явіла:

— Тата і мама! Гэта мой муж, Жорык...

У той жа вечар, пасля таго, як мы, паклікаўшы сваякоў і суседзяў, пасядзелі за сталом і выпілі некалькі бутэлек гарэлкі і шампанскага, у нас з жонкаю адбылася яшчэ адна размова. На гэты раз жонка адразу ж, без усялякіх лішніх слоў, сказала мне:

— Слухай, стары, давай перабярэмся з табою жыць на кухню.

— Што?! — не зразумеў, а таму, муціць, і закрычаў я.

— Не крычы, паслухай... Хіба ты не бачыш, што Верачцы і Жорыку няма дзе жыць? А яны — маладыя. Ім і тэлевізар трэба паглядзець, і патанцаваць... Не будзем жа мы ім замінаць...

У жончыных словах была логіка. Я падумаў, падумаў і згадзіўся.

Цяпер вось які ўжо месяц Верачка цяжарная. Хутка яна народзіць дзіця. Я паглядваю на яе, і, прызнацца, мяне бяруць дрыжкі. Не, не таму, што ў мяне будзе ўнучка ці ўнучак і я стану дзедам, а таму што, як толькі народзіцца малое, ведаю, не абыдзеца яшчэ без адной размовы з жонкаю. Пра што мы будзем з ёю гаварыць, я здагадваюся — маўляў, паколькі ў Верачкі нарадзілася дзіця, ім з Жорыкам давядзецца вызваліць спальню і зрабіць там дзіцячую — пасяліць няньку і дзіця, а самім перабрацца ў кабінет. А нам?.. Дзе падзецца нам? У Верачкі і Жорыка свая сям'я. Не будзем жа мы замінаць маладым жыць... І тут... Тут, па ўсім адчуваю, жонка прапануе перабрацца нам з ёю на прыватную кватэру... Так, так, падшукаць і перабрацца, як гэта зрабілі мы з ёю, калі толькі пажаніліся...

І ў жончыных словах будзе логіка. Жалезная, сталёвая логіка! Я буду думаць, думаць і, адчуваю, зноў згаджуся. Мне нічога не астанеца, як згадзіцца, бо сапраўды — не будзем жа мы, старыя, замінаць жыць Верачцы і Жорыку, ім, маладым...

Мал. Ю. Пучынскага

Я НА сышла з прыступкаў ганка і спынілася, не ведаючы, што рабіць. Можна падмесці дзе што? Але двор быў чыста прыбраны. Самотныя сінія вочы яе зірнулі ў сад. Між вішань варушыліся на жоўтым тэлефонным кабелі рознакаляровыя кашулі сына. Ядвіся рушыла па сцяжынцы, думаючы, што як яны высахлі, дык трэба зняць і занесці іх у хату. Аднак кашулі былі яшчэ мокрыя. Яна бездапаможна апусціла рукі і, гледзячы сабе пад ногі, падалася назад. З-за вугла выскачыў ёй насустрач сівы Лінкор. У зубах ён трымаў чырвоны мяч. Гуліва махаючы хвостом, сабака асцярожна паклаў мячык на сцяжынку, падняў галаву і лізнуў Ядвісіну нагу. Ядвіся ўздрыгнула, падняла мячык з зямлі і здзьмухнула з яго пясок. Доўга разглядала чырвоную парэпаную паверхню, нібы спрабуючы знайсці адказ на пакутлівае пытанне, якое няўмольна свідравала мозг з самае раніцы. Лінкор заскуголіў і пацёрся аб Ядвісіну нагу. Яна прысела на корпускі, абняла сабаку за шыю.

— Лінкорушка, наш Алег ужо болей ніколі не пагуляе з табой у мяч... Ніколі...

Голас яе перасеў, туга цяжкім каменем націснула на грудзі. Ядвіся павольна выпрасталася, цяжка ўздыхнула, тонкімі доўгімі пальцамі адвела ад вачэй залацістую пасму ўскалмачаных ветрам валасоў. І зноў убачыла на тэлефонным кабелі

дзіцячыя кашулі. Яна да дробязі ведала, як і калі купляла іх, бо адрывала ад сябе кожную капейчыну, каб толькі сын быў апрануты не горай за іншых. Вунь тую блакітную, французскую, толькі ўчора купіла ў знаёмай афіцэрскай жонкі за шэсць рублёў. Алег надзеў яе сёння раніцой, а праз дзве гадзіны прыйшоў з адарваным запэцканым рукавом і гузам пад вокам. Яна вельмі ўзлавалася, убачыўшы такое, і моцна накрывала на яго. Алег доўга моўчкі хліпаў носам, а потым сказаў з горкай крыўдай у голасе: «Я біўся з імі таму, што яны казалі, што я... байструк. Калі б з намі быў тата, яны б не дражніліся так. Я ведаю, ты сама зрабіла, каб я быў без таткі... Ён сам мне казаў... Ты нехарошая, во...»

Алег упаў на ложак і зайшоўся ад плачу. А яна зблелала і яшчэ доўга не магла вымавіць слова. Важкая балючая пустата запоўніла ўсю яе істоту. З грудзей гатова было выскачыць сэрца, бо ўсё, што перацягвала за гэтыя пяць год адзіночкі, усё толькі дзеля яго, дзеля сына. Магла б і замуж другі раз выйсці — трапляліся ж людзі... Разышлася ж з Антонам, калі было ўсяго дваццаць тры... На зарплату афіцэранткі ў гарнізоннай афіцэрскай сталовай не надта разгонішся. А тых аліментаў хапала толькі заплаціць за кватэру, бо прыватнікі скуру дралі: каму патрэбна кватэрантка з малым дзіцем. Як сын падрос, уздыхнула лягчэй. І з жыллом пашэнціла — вось у гэтым доме знайшла прытулак. Пакойчык восем метраў за трынаццаць рублёў — цана боская. Галоўнае, гаспадыня аказалася залатым чалавекам. Усім сэрцам спачувае, бо сама зведала гора — удава з той праклятай вайны. Нездарма кажуць, што глыбей за ўсё глядзяць у сэрца чалавека тыя вочы, якія самі бачылі гора...

Яна адчула нядобрае яшчэ на вяселлі. Гарластыя таксісты, сябры мужа, спявалі бессаромныя прыпеўкі, рагаталі і многа пілі. Антон таксама не адставаў ад сяброў, галёкаў і часамі зусім забываў пра яе, Ядвісю. Пад ніжняй губой у яго блішчэла пляма ад тлушчу, і хоць яна ўмольным шэптам прасіла

ЯДВІСЯ

Алесь ШЛЕГ

Апавяданне

яго ўцерціся, совала яму ў руку насоўку, ён адмахваўся ад яе, як ад назолы-мухі. І зусім нечакана грывотным басам — ажно ўздзіліся жылы на шыі і пабарвавеў твар — Антон загарлаў ёй у самае вуха:

Эх, яблычка, ды слёзы капаюць!

Ніхто замуж не бярэць, а толькі лапа-аюць!

— Гэй, сябры! Вып'ем за тое, каб жонка была, як шоўк! Як шоўк — і труба рулю!

Душачыся ад слёз, яна мусіла піць, бо Антон пад сталом усё мацней і мацней націскаў ёй на нагу. А потым да самай раніцы не магла сплюшчыць сплаканых вачэй, а ён побач хроп так, што ажно звінелі кілішкі ў буфете.

Расчараванне халоднай вужакай запаўзала ў душу. Трэба ж так зыначыцца чалавеку! А можа гэтак з ім толькі сёння? Можна заўтра ўсё будзе па-іншаму? Заўтра... Антон устане, вінавата ўсміхнецца і папросіць прабачэння. Заўтра ўсё пройдзе, як кепскі сон... І Ядвіся стала чакаць ранку. Але Антон, як толькі расплюшчыў пачырванелыя вочы, адразу смачна пазахнуў, пацягнуўся да хрусту ў касцях, штурхнуў яе локцем у бок і хрыпатым голасам загадаў прынесці капуснага расолу. Так пачаўся яе мядовы месяц...

...Ядвіся прысела на лаўку, што была ўкапана пад акном, зірнула на змрочнае неба і абыякава адзначыла пра сябе, што хутка, мусіць, пойдзе дождж.

Вакол змрачнела, ад ветру глуха лапаталі лістотай дрэвы. Праз расчыненыя дзверы хлещука Ядвіся бачыла, як масціліся ў куце на начлег дзве белыя курыцы. Успомніла, што

там, у Антона, курэй было роўна дваццаць. Грабліся яны на пляцоўцы, абнесенай драцянай сеткай, і кожны ранак падымалі такі вэрхал, што будзілі сына. У хляве рохкалі, патрабуючы ўвагі, два паўтараметровыя кабаны. Сала ад іх вазілі на базар, а потым у выглядзе грошай яно трапляла на Антонаву ашчадную кніжку. Свякруха — сівая пыхлівая шляхцянка, муж якой загінуў на фронце ў фінскую вайну, не магла нахваліцца сваім сынам. Яе, Ядвіся, яна адразу ж неўзлюбіла і не хавала прычыны, чаму. «Галадранка, — гаварыла яна суседзям, — за майго сына і вучыцелька б пайшла...» Але з унука свайго не магла нацешыцца. Гушкаючы, казытала кручкаватым носам і прыгаварвала: «Увесь у нашу пароду! Анёлак мой гжэчны, усе кропелькі бацькавы пазбіраў».

— Супакой ты маці, — неяк, глытаючы слёзы, паскардзілася Ядвіся Антону. — Што я ёй зрабіла? Калі так надалей будзе, пайду я ад цябе, сіл маіх не хапае.

— Я табе пайду! — гримнуў кулаком па сталае Антон. — Я табе зараз як пайду, дык адразу пабяжыш дошкі на сваю труну красці!.. Ды ты маёй маці павінна цалаваць рукі, што вучыць цябе, як жыць!

Яна тады кінулася ад яго ў другі пакой, схапіла сына, намерваючыся сьсіць з хаты, але ён адабраў двухгадовага Алега, а яе зачыніў у замок у спальні. На дошкіцы яны памірыліся... Абняўшы яе моцнай рукой, ён ляжаў побач і ціха гаварыў:

— Ты, Ядвіся, не рабі крутыя віражы. Ну, сышла б ты з хаты, людзей насмяшыла. Усё роўна б потым вярнулася. А мне б напсавала. Я, скажу табе па сакрэту, хачу ў партыю ўступіць. Хіба ж табе дрэнна будзе, калі брыгадзірам таксістану і ўсё такое?

— Кар'ерыст ты, Антон. Цяпер я ўжо не веру нават, што ты мяне кахаеш, — яна хліпнула, як дзіця.

— Ты ж сама ведаеш, што піць я не п'ю, курыць не куру. Што табе яшчэ трэба? Ідэальны ў цябе муж.

— Маўчы ўжо, ідэал, — слаба запярэчыла яна.

— А што? Ты яшчэ не бачыла, як іншыя жывуць. А калі ў нас што і бывае, дык на тое яно і жыццё. А тое, што я капейку шаную, дык інакш, Ядвіся, нельга. Трэба аб сабе дбаць, бо ніхто іншы за цябе гэта не зробіць.

Слухаючы яго, яна тады падумала, што можа сапраўды патрабуе занадта многа. Можна ён і праўду кажа, што яна зусім не прыстасавана да жыцця? Можна не трэба мудрагеліць, а ўспрымаць усё як яно ёсць і жыць, як набяжыць? Бо каму будзе ад гэтага лепей, калі яна разыдзецца з ім, зрабіўшы сына сіратаю? І не бабнік ён, хоць мужчынскай сілы ў яго на траіх такіх, як яна, хопіць. Дадому ў час прыходзіць, а калі дзе якая затрымка — заўсёды пазвоніць, папярэдзіць. Ды і хто ж яшчэ так, як вось ён цяпер, абдыме яе, прыгарне да сябе? Хто так гарача пацалуе? А калі яшчэ ў цябе ні бацькі, ні маткі і ты адна-адзіна на ўсім белым свеце, хто ж табе можа быць бліжэйшым і даражэйшым за мужа? І непрыкметна мякчэе жаночае, прагнае на ласку сэрца і забывае на крыўду. Адыходзяць убок, незаўважна знікаюць нядаўнія трылогіі і сумненні, і недзе ў глыбіні душы запальваецца агеньчык надзеі, што ўсё наперадзе можа быць добрым і светлым...

...Ядвіся схамянулася ад раптоўнага грукату. Здалося, быццам нехта пракаціў па бруку парожняю жалезную бочку. З-за вугла выскачыў Лінкор і, задраўшы галаву ўгору, раз'юшана забрахаў на неба. Наляцеў вецер і пачаў сярэдзіта шкуматаць вершаліны дрэў. Па бляшанаму даху хлеўчука густа забарабанілі стрэсенныя раннія яблыкі. Змрочнае нізкае неба надвое распаласавала белае лязо маланкі. Наўколле зноў скаланулася ад блізкіх грывотаў.

На лоб і на голыя рукі ўпалі першыя кроплі дажджу. Ядвіся адшчапіла апошнюю кашулю і павольна рушыла па сцяжынцы, адчуваючы ва ўсім целе такую стому, быццам не адпачывала сёння, а прабегала цэлы дзень вакол столікаў у сваёй сталоўцы. Дождж пайшоў спарней, і Ядвіся, успомніўшы, што на ёй новае плацце, прымусіла сябе падбегам кінуцца ў дом. Ужо ў сенцах, выціраючы сынавай кашуляй твар, азірнулася. Пасярод двара маўкліва стаяў пад буйным дажджом Лінкор і, задраўшы галаву ўгору, недаверліва глядзеў у неба.

Жанчына зайшла ў свой пакойчык, кінула кашулі на крэсла і села да акна. Дождж сек шыбы, сцякаў па іх тонкімі струменьчыкамі. Асобныя кроплі, што на імгненне застывалі на шкле, убіралі ў сябе водбліск гарадскіх агнёў, і тут жа гэту чырвоную расу прагна злізваў вецер. За спіной панавала самотная цішыня, не чуваць было звонкага голасу сына — дом нібы вымер. Аднастайны пошум дажджу за акном яшчэ вастрэй узмацняў пачуццё адзіноты. Вельмі хацелася перакінуцца з кім-небудзь жывым словам, выліць свае горкія думкі і пачуць у адказ ласкавае і спагадлівае суцяшэнне. Але гаспадыні не было, яна яшчэ не вярнулася з работы, і Ядвіся, аб-

няўшы сябе рукамі за голыя плечы, працягвала самотна сачыць за дажджом. Думкі блыталіся, а ёй трэба было, каб нарэшце бліснула супакойваючая яснасць. Яна ўпарта спрабавала выбрацца з забытых хадоў, іх панурых думак, але чамусьці, як на тое, зноў вярталася на старое месца, з якога пачынала. Вярталася туды, у Антонаву хату.

У той дзень яна таксама сядзела ля акна і пазірала, як свякруха заганяе ў хлёў трох ружовых вісклівых парсюкоў. У акно глядзела бруднаватае, цёмнае неба, і таму было такое ўражанне, што вакол яе ўсё нячыстае і бруднае. Нутро паліла вострая і пякучая крыўда. Гэта крыўда не пакідала яе з учарашняга нядзельнага дня. Яна ехала на тралейбусе да краўчыхі на прымерку паліто. Зірнула ў акно. Тралейбус абганяла сіняя «Волга». Машина вельмі нагадвала па колеру тую «Волгу», якую нядаўна набыў Антон. У кабінэ сядзела прыгожая чарнявая жанчына і курыла цыгарэту. На каленях у яе стаяла пляжная сумка, з якой вытыркалася срабрыстае горлачка шампанскага. Зірнуўшы на вадзіцеля, Ядвіся задыхнулася, учапілася ў нікеляваныя поручні. Не, не можа быць! Ён жа сказаў, што павязе свайго таварыша ў Рэчыцу, каб адведаць маці. Ёй проста падалося, яна памылілася! Канечне, памылілася! Ах, як шкада, што «Волга» так хутка рванулася ўперад! Можна было б пераканацца, што ёй падалося. А цяпер думай бог ведама што! Які ж у машыны нумар? 22-13? Божа мой! Нумар... наш... яго нумар...

Антон вярнуўся позна ўвечары, лёг за яе спіной і адразу заснуў. Яна ляжала з расплюшчанымі вачыма, і здзіўленнем адчула, што ненавідзіць гэтага чалавека, з якім пражыла тры гады. Ненавідзіць яго свінячы храп, гэтую цяжкую вала-сатую руку, гэтую чыгунную шыю з невялічкай чорнай бародаўкай ля вуха. Усё ў ім для яе чужое і агіднае. Як жа яна жыла з ім раней?

Ядвіся легла на канапу побач з сынам, прытулілася да яго рукі шчакой і ціха заплакала. Яна здавалася сама сабе закінутай і нікому не патрэбнай. Глытаючы слёзы, шкадавала сваю маладосць і няўтульнае жыццё...

Яна не заўважыла, як пад самую раніцу цяжкі сон адолеў яе. Калі расплюшчыла вочы, Антона ўжо не было. І вось цяпер яна сядзіць ля акна, глядзіць на бруднаватае, цёмнае неба і чакае яго, Антона, каб паведаміць сваё выйшшае за ноч рашэнне. Яна не скажа яму пра тую, якую бачыла ў «Волзе». Навошта? Яна кіне яму ўсё: дом, «Волгу», кабаню, курэй. І свякруху. Няхай живе сто год. Усё кіне, ёй нічога ад яго не трэба. Яе адзінае багацце — сын. Дзеля яго трэба па-чаць жыццё спачатку... Дзеля яго...

Неба за акном змрачнела, паступова падкрадаўся змрок. Шумела пад ветрам таполя, чыркала, як пяром, сваёй вострай вяршыняй па цёмнаму небу. Трывожна і сіпата закрываў на станцыі паравоз, працягла і жудасна завуў недзе ў садах сабака. Не паспела яго выціць сціхнуць, як пачулася рыпенне вяснічак і цяжкія знаёмыя крокі. Яна ўся напаялася і кінулася ў спальню, дзе стаяў чамадан з яе небагатымі пажыткамі. Праз прыадчыненыя дзверы было чуваць, як свякруха з Антонам зайшлі ў пакой. Калоцячыся ад хвалявання, схапіла чамадан, каб выйсці да іх і сказаць пра сваё рашэнне. Але гаворка, якая даносілася з суседняга пакоя, спыніла яе.

— Гэ, труба рулю, сёння мне пафарціла! За дзень скубануў пятнаццаць рублёў. А тут яшчэ нейкі п'яны чмыр забіўся партфэль у машыне. Адкрыў, а там пяцьдзесят рублёў грашыма.

— А бо! — пляснула рукамі свякруха. — А больш нічога ў пархвелі тым не было?

— Паперчыны нейкія ў папцы, — загуў Антонаў бас. — А яшчэ — электрабрытва «Харкаў».

— Аддасі мо? — ужо цішэй спытала свякруха.

— Знайшла дурня, — засмяяўся Антон. — Калі вярнуць партфель, ён табе траячку ў зубы — і будзь здароў. А я партфель з паперамі пад ганак міліцыі — і труба рулю. Хай і за гэта дзякуй скажа.

— І то праўда, — згадзілася свякруха. — Дурняў вучыць трэба. Толькі ты цішэй, твая краля дома. Чамусьці сёння на працу не хэдзіла. Як пачуе пра пархвель, можа данесці, з яе станецца. От жа, сыноч, ты выбраў сабе жонку, дык выбраў! Ворагу не пажадаеш.

— Нічога, матка. Я чалавек на ўсе крэнты. Прыйдзе час — яна мне яшчэ будзе ногі мыць і тую ваду з тазіка піцьме... Я яе...

Далей слухаць не хапіла сіл. Ударам нагі Ядвіся адчыніла дзверы ў суседні пакой, ушчыльную падышла да атарапелага Антона і з агідай плюнула ў яго расчырванелы твар.

(Заканчэнне ў наступным нумары).

Чаканне.
Фота А. Когалы.

кі ў першы вечар — гэта непрыстойна і нізка. Што ты пра яго ведаеш? Што ён хлопец, што ў яго ёсць галава і рукі, імя і прозвішча — і ўсё. І ты дорыш яму пацалунак... Я заўсёды была за гордых дзяўчат. Яны заўсёды мне падабаліся...»

Нельга не згадзіцца з аўтарам гэтага пісьма. Гордасць заўсёды ўпрыгожвае дзяўчыну. Галіна з Мінска таксама лічыць, што найлепшае хараство дзяўчыны — гэта яе ўменне прыстойна трымаць сябе, не баяцца, што яе назавуць ганарлівай ці «несучаснай».

Дзяўчына з Узды раска-

зной пра каханне

«Молада-зелена», кажуць у народзе, маючы на ўвазе тых, у каго сэрцы не абцяжараны жыццёвымі клопатамі. Молада-зелена... Падрас хлопец, падрасла дзяўчына — і панеслі іх на сваіх імклівых крылах думкі пра каханне. Нават выбар жыццёвых шляхоў, прафесіі хвалюе юнакоў менш, чым неспакойны роздум пра каханне. Усе хочуць кахаць і быць каханымі. Нават тым, хто не сустрэў свайго выбранніка, у думках мроіцца нешта вельмі прывабнае, прыгожае і цудоўнае. Новае, хвалюючае пачуццё прыходзіць натуральна, як прыходзіць да нас вясна і лета, ранак і поўдзень.

Многа добрых, ласкавых слоў знаходзіцца ў душы закаханага чалавека. Светлае пачуццё кахання нараджае добрыя намеры і справы, робіць людзей моцнымі духам, здольнымі на высакародныя ўчынкі. Але многае залежыць ад чалавека, ад таго, як глыбока і моцна

ён здолее распарадзіцца сваім каханнем.

На вялікі жаль, некаторыя закаханыя становяцца бязвольнымі, залішне корпаюцца ў сваім асабістым «я», размагнічваюцца і забываюцца на галоўнае — на сваю работу або вучобу, робяць неабдуманых ўчынкі. Яны забываюць, што любоў грунтуецца на многіх і многіх праяўленнях хараства душы, у тым ліку і на адносінах чалавека да грамадскіх абавязкаў.

Мне могуць сказаць, што часта кахаюць і невядома за што, проста так сабе. Здаецца і такое. Але давайце будзем шчырымі. Кожнай дзяўчыне хочацца кахаць таго, хто лепшы душою, думкамі, справамі, чысцінёй адносінаў. Хай сабе і вельмі прыгожы хлопец з выгляду, але занадта цягнецца да чаркі, неахвочы да працы, грубы і не паважае людзей, не вельмі прыемны сябар. Бойцеся такіх, дзяўчаты! Пільна прыглядайцеся да ўчынкаў вашага вы-

бранніка, прыслухоўвайцеся да сваіх пачуццяў і ўмейце адрозніваць сапраўднае каханне ад мінутнага захаплення, за прыгожымі словамі здолейце адрозніваць ману і праўду.

Бывае, што дзяўчаты, захопленыя пачуццём да хлопца, становяцца залішне даверлівымі, вераць кожнаму яго слову, нічым не абгрунтаванаму і не апраўданаму справай, забываюць пра павагу да сябе. Ад дзяўчыны таксама многае залежыць. Яна павінна — так, так, павінна — умець сябе трымаць і прымусяць сябе паважаць. Чаго варты такія адносіны, калі з першай сустрэчы з хлопцам пачынаюцца абдымкі і пацалункі!

«Я лічу, — піша нам дзяўчына з Гродна, — што пацалунак — гэта штосьці чыстае. Я не дазволю кожнаму сустрэчнаму сябе цалаваць, бо не жадаю каб пацалунак стаў будзённым і абыдзённым. Трэба, каб ён быў нейкім святам. Кідацца ў пацалун-

зала пра сваё «хрупкае шчасце». Спадабаўся ёй хлопец, маладзейшы на тры гады. І стаў гэты ўзрост непераадольнай сцяною. Не рызыкнула адказаць на яго шчырае пачуццё. А цяпер з сумам піша: «Хлопец цудоўны, такога не часта сустранеш. Яму і дзяўчына такая ж патрэбна. А я хто? Па-першае, мне ўжо 22 гады, а яму 19, па-другое, я не прыгажуня».

Здаецца нам, што дарэмна дзяўчына так думае. Такая розніца ва ўзросце не перашкодзіць каханню, калі толькі яно сапраўднае. А хіба кахаюць толькі за хараство? Усякі знойдзе ў сваёй каханай нешта вельмі харашае і прывабнае, бо ў кожнага чалавека абавязкова знойдзецца прыгожае — душа, думкі, сумленне, адносіны да людзей і працы.

У буржуазных краінах існуюць конкурсы прыгажунь, прычым прыгажосць устанаўліваецца не наогул, а па асобных частках цела. Дачка аднаго з бы-

лых прэзідэнтаў ЗША атрымала прызнанне на конкурсе за прыгожыя вушы. Бачыце, толькі за вушы! Відаць, не было нічога больш прывабнага. Што ж, там сваё жыццё, свае норавы. Людзі нашай краіны да чалавечых вартасцей падыходзяць з іншай меркай. Перш за ўсё і даражэй за ўсё — гэта ўчынкі чалавека. У ягоных справах — і характэрна і годнасць.

Мінулі тыя часы, калі пасаж вырашаў справу. Сёння галоўным скарбам, найвялікшым пасажам з'яўляецца сама дзяўчына. І не ад знешнасці ўсё залежыць. Аўтару гэтых радкоў не раз даводзілася назіраць, як раскрываецца характэрна чалавека ў працы. Бывае часам: сустрэнешся з дзяўчынай, глядзіш на яе і нічога асаблівага не бачыш, а вось пачне яна гаварыць пра справы свайго калгаса або заводу, і дзівішся: якія змены адбываюцца, як яна ўважывае прыгажэе! Якое вялікае характэрна жыве ў ёй, якая багатая душа, якія цудоўныя справы!

І знешнасць чалавека залежыць ад яго самога. Нават не ў малой меры. Кожны юнак ці дзяўчына, калі толькі ёсць воля, можа выпрацаваць у сабе лоўкасць, прыгожую постаць, паходку, здольны сачыць за сваім знешнім выглядам, культурай паводзін, стаць цікавым суб'ектам, усебакова развітай асобай. Няма чаго казаць і пра тое, што кожны можа авалодаць любімай прафесіяй. Праўда, усяго гэтага трэба вельмі захацець, праявіць настойлівасць, прымусяць сябе пераадолець цяжкасці. Кожнаму з нас вельмі прыемна сачыць за характэрна і вялікім майстэрствам фігурыстаў Людмілы Белавусавай і яе мужа Алега Пратапова, якія праславілі нашу краіну. Мы з асалодай назіраем за вынікамі вялікай працы,

якую прарабілі спартсмены, перш чым выступіць перад глядачамі. А колькі трэніравалася гэтая пара, колькі сіл паклала, каб зрабіць свае целы паслухмянымі, адтачыць кожны крок, дабіцца сінхроннасці рухаў!

Але вернемся зноў да нашае тэмы.

Той, хто сур'ёзна ставіцца да жыцця, — хутчэй здолее распазнаць каханага, хоць гэта часам бывае вельмі нялёгка. Некаторыя спяшаюцца, нібы баючыся прапусціць сваё шчасце. Занадта рана запаланняюць іх думкі пра каханне.

Што адказаць на пісьмо вучаніцы дзевятага класа?

— Што мне рабіць? — піша яна. — Другі год кахаю аднаго хлопца, але ён не звяртае на мяне ўвагі. На вечарах ён з такой ухмылкай глядзіць на мяне, што міжволі заплачаш. Як мне быць?

Мілая дзяўчынка! Ты яшчэ ў такім узросце, што невялікае захапленне прымаеш за каханне. Хлопец на цябе не звяртае ўвагі. Абыдзі і ты яго, не падавай выгляду. У цябе ўсё наперадзе, тваё каханне і шчасце знойдуць цябе. Няхай першае захапленне пакліча цябе да здзяйснення добрых спраў.

Нельга не адказаць і той дзяўчыне, якая ўсіх хлопцаў бачыць ашуканцамі і насмешнікамі, толькі аматарамі прыгожых слоў і дрэнных спраў, не здольнымі на глыбокія пачуцці і сапраўднае каханне. З такой думкай, з такім абагульненнем нельга пагадзіцца. Хіба мала мы бачым фактаў вернасці, шчырага кахання? Аднойчы ў санаторый прыехалі на адпачынак муж і жонка. Цяжка хворае Алена не выходзіла з пакоя. Усе мы шкадавалі аб гэтым, а некаторыя дзівіліся, што яе муж Алесь увесь час праводзіць ля ложка хворае. Аказваецца,

ІНТЭРВ'Ю З ДЫРЭКТАРАМ ШКОЛЫ

Люблю школу! Апынешся раптам у імклівым школьным муравейніку — і, здаецца, усё вярнулася назад... На перапынках «вялікае перасяленне» народаў — з партфелямі, з папкамі адна плынь нясецца насустрач другой — з класа ў клас, з кабінета ў кабінет. Хлапчукі, скамянеўшы за ўрок ад сядзення, ходзяць на галовах. Дзяўчаты... Поруч з «міні» і моднымі стрыжкамі, як ні дзіўна, бачыш сціплае карычневае плацце, фартушок, дзе-нідзе мільгнецца нават каса!.. І вельмі ж ужо кранае які-небудзь ружовы пухнаты першакласнік у бялюткіх каўнерыхах і бантах, у навукаўніках (!) з таўсцеразным партфелем (чаго яны ў гэтых партфелі столькі пакуюць?): «Добры дзень!..»

Люблю школу, калі яе толькі не замыкаюць на замкі... ад вучняў. Ага, спазніўся на дзве хвіліны — стой сорок пяць хвілін на дварэ, пад дзвярыма.

А вучань не такі ўжо дзівак, каб гібець на морозе, на халадэчы цэлы ўрок... У кінатэатры паўгода круцяць «Фантамас», дык чаму не паглядзець яго ў цяпле няхай сабе чацвёрты раз? І вучань чацвёрты раз глядзіць «Фантамас»... А потым, вядома, спазняецца на другі ўрок і на трэці... А на чацвёрты — чаго ж там ужо хадзіць?... Сумленне вучня «чыстае»: яго ж не пусцілі ў школу, а не сам ён не пайшоў — і, не спяшаючыся, чалавек вяртаецца дадому. Прышоў раней? А хто гэта будзе ведаць? Каму ён павінен гэта ўводзіць у вушы? Бацькоў дома няма — на рабоце. Старэйшай сястры — таксама. Ну, а з малодшым братам — трэцякласнікам — якія размовы... Таму і пра свае ўрокі няма клопату... Вольніца!

З гэтай «вольніцы» і пачынаем мы гаворку з дырэктарам 12-й мінскай сярэдняй школы імя М. Горкага, заслужанай настаўніцай рэспублікі Екацярынай Сяргееўнай Злобінай.

Каля сарака працэнтаў вучняў гэтай школы (у школе 783 вучні) скончылі першае паўгоддзе без троек — на чатыры і пяць. На сёння — скажам прама — гэты працэнт зайздросны. Па агульнай паспяховасці — першае месца па раёне — 96,9 працэнта.

12-я сярэдняя школа ад сваіх вучняў на замкі не замыкаецца.

— У некаторых школах ёсць такая практыка... Асабіста я лічу яе малапедагагічнай, — кажа Екацярына Сяргееўна.

І гэта так. Дзве хвіліны выпадковага спазнення

Е. С. Злобіна.

ца, Алена захварэла яшчэ дзяўчынай. Алесь не паглядзеў на гэта, і яны пяць год назад пажаніліся. І ўсе пяць год Алена хварэе (у яе адняліся ногі). Алесь прыняў усе клопаты на свае плечы, акружыў жонку ўвагай і не ў пераносным, а ў літаральным сэнсе слова носіць яе на руках. Калі мы даведзіліся пра ўсё гэта, просты хло-

пец, рабочы саўгаса, вясока падняўся ў нашых вачах.

Так што не хвалюйцеся, мілыя, слаўныя дзяўчаты! Вучыцеся любіць па-сапраўднаму і ведайце: ад вашых паводзін залежаць і адносіны хлопцаў да вас. Дзявочая годнасць, чысціня ніколі не страцяць сваёй прывабнасці.

А. ЯЛАГІНА

вельмі часта цягнуць за сабой самыя непажаданыя вынікі. І потым усе разводзяць рукамі: добры, прыкладны вучань, а ў час заняткаў сланяўся па магазінах... Бацькам схлусіў, што не было ўрока...

— Я таксама катэгарычна супраць таго, каб настаўнік адпраўляў вучняў з урока. Па-першае, гэта азначае, што настаўнік падпісвае ўласную капітуляцыю, уласную няздольнасць валодаць класам. Па-другое, даўно вядома, чым займаюцца школьнікі, адпраўленыя з урока. Хлапчукі кураць у прыбіральнях. Дзяўчаты зноў — хаваюцца дзе-небудзь на гарышчы. Брыдка ж стаяць пад дзвярыма...

— Якія задачы стаяць перад школай сёння? Якія пытанні абмяркоўваліся на нарадзе, што праводзілася ў вашай школе з прадстаўнікамі ўсіх школ горада?

— Зараз пытанне ставіцца так: настаўнікі павінны працаваць, а вучні вучыцца так, каб не было другогоднікаў. Каб не было двоечнікаў.

— А гэта... магчыма? Не ўсе ж вучні маюць аднолькавыя здольнасці?

— Здольнасці маюць не ўсе аднолькавыя. І не ўсе могуць быць выдатнікамі. Гэта праўда. Аднак усе нашы вучні — за самым нязначным мо выключэннем — маюць умовы для таго, каб займацца паспяхова, без двоек... Возьмем нават тых, у каго дома ўмовы неспрыяючыя — кватэра цесная, ці бацькі бязладныя, дык і для іх жа, калі ласка, ёсць умовы займацца ў школе: бібліятэка, кнігі, кваліфікаваная кансультацыя-дапамога настаўнікаў... Пры жаданні — сапраўдным — можна займацца паспяхова? Нармальныя ж усе дзеці! Для дэфектыўных існуюць спецшколы.

І гэта праўда. На што, на што, а на ўмовы і сапраўды грэх наракаць. Можна хіба толькі празмеру іх, гэтых «умоў»: і радыё, і тэлевізар, і кіно, і тэатр — усё для дзяцей, для школьнікаў. Ім, часам, і ўрокаў няма калі вучыць... Гэту тэму нашай гутаркі падтрымліваюць таксама старшыня бацькоўскага камітэта Ганна Міхайлаўна Строкава і член камітэта Наталля Аляксееўна Жалезнякова.

Бада ў тым, што цяпер усе дзяціныя жаданні выконваюцца бацькамі па першаму патрабаванню. Васьмікласніцы — паглядзіце на школьных вечарах — фарсяць ужо ў саракарублёвых лакіраках. У хлопчакоў гэтаксама. А трэба было б у першую чаргу, мусіць, клапаціцца ўсё ж пра навуку... Цяпер яна нялёгкая...

У самой Екацярыны Сяргееўны Злобінай педагогічны стаж 34 гады. Ёсць што ўспомніць, ёсць з чым нараўнацца. Калі яна пачынала вучэнне — тады яшчэ трэба было бацьку і настаўніка ўпрошваць: бацьку, каб пусціў вучыцца, а настаўніка, каб узяў у школу. Усякіх метадаў і праграм таксама давялося зведаць за гэты час — і вучачы ў школе, і калі сама вучылася: і дальтон-планам і брыгадным метадам бралі вышыні навук... Рыхтуецца і адказвае па тэме брыгадзір — брыгада толькі слухае...

— Што, на яе думку, турбуе школу найбольш зараз, які працэс — вучэбны ці выхаваўчы?

— Абодва гэтыя працэсы ўзаемазвязаны і абумоўлены. Гэта аксіёма. Работа ў школе без другогоднікаў — адказная задача. Аднак выхаваўчы працэс патрабуе клопату не менш. Правапарушэнне, зробленае школьнікам, — гэта з'ява, як вядома, куды больш небяспечная, чым двойка ў дзённіку. І на гэта нельга заплішчваць вочы. Супраць гэтага трэба выступаць, як казалі некалі, усім «мірам»: і школе, і грамадскасці, і сям'і. І сям'і, калі хочаце, у першую чаргу... Не сакрэт жа, што большасць дзяцінных няшчасцяў пачынаецца з сям'і: нелады, п'янка, разводы.

— Як у такіх выпадках паводзіць сябе школа? Ваша — у прыватнасці?

— Можаце мне паверыць: школе дастаецца! І дырэктару, і настаўнікам. Я ўжо не кажу пра класнага

клясуніка... А лепш вы прачытайце вось гэта пісьмо...

На канверце палявая пошта. Адрасат нясе службу салдата і грамадзяніна. Вось радкі з гэтага пісьма: «Дарагая Лідзія Міхайлаўна! Піша вам ваш вучань Лёня Пахомаў. Лідзія Міхайлаўна, толькі цяпер я зразумеў, колькі добра зрабілі вы для мяне і колькі гора прынёс я вам... Цяпер я зразумеў, што ўсё тое добрае, што адгукнулася ў маім сэрцы тут, гэтак далёка ад Радзімы, закладзена па цаглінцы нашай школай. Закладзена вамі. І за гэта вам вялікі дзякуй... Прашу вас, Лідзія Міхайлаўна, даруйце мне за ўсё!.. Ваш Лёня Пахомаў».

— Вось ён увесць тут, наш Лёнька Пахомаў. Малыя баяліся яго, як агню. Аднагодкі глядзелі на яго з затоеным захапленнем. Яму ўсё было дазволена — аўтарытэтаў для яго не існавала... А ўсё пачалося з сям'і: бацька піў, маці таксама мала дбала пра дзяцей. І хто ведае, што было б, каб не армія.

— Екацярына Сяргееўна, як вы, асабіста, расцэньваеце так званых «цяжкіх» вучняў? Ці ўсе яны гэтакія «безнадзейныя», як часта лічаць настаўнікі?

— «Безнадзейных» вучняў няма. Чым дабрэй, чым з большым даверам і павагай, як да асобы, будзе адносіцца настаўнік да вучня — тым цясней будзе ўзаемаразуменне... Вучань такому настаўніку будзе адказваць тым жа пачуццём. Самы нават «цяжкі»... Вось вам прыклад з Лёнем Пахомавым, пісьмо якога вы толькі што чыталі. «Цяжэй» за яго вучня ў нас ужо, здаецца, не было.

— Як вы глядзіце на тое, што ў педагогічных кадрах пасляваеннага часу адбыўся прыкметны «перакос?»

— Я вас разумею. Гэты «перакос» — мала ўдзячная для школы з'ява. З 40 настаўнікаў у нашай школе 36 жанчын і 4 усяго мужчыны. Я не кажу пра тое ўжо, што нам, у дакладным сэнсе гэтага слова, не хапае «мужчынскае фізічнае сілы» ў паходах, у паездках, у экскурсіях — мужчына заўсёды больш вынослівы. І гэта прыклад ужо! Асабліва для хлопчыкаў. І асабліва для тых, якія выходзяць без бацькі. Нарэшце, у жанчын-настаўніц дзеці, дэкрэтныя адпачынкi... Усё законна! Але ад гэтага церпіць школа, церпяць вучэбны і выхаваўчы працэсы. На маю думку, наспеў час сур'ёзна падумаць, якім чынам падняць у вачах мужчыны высакародную пасадку настаўніка!

— І яшчэ адно пытанне: як рыхтуецца школа да стагоддзя з дня нараджэння Ул. І. Леніна?

— Падрыхтоўка, уласна кажучы, пачалася ўжо два гады назад. У нас стала традыцыяй правядзенне творчых канферэнцый агульнымі сіламі настаўнікаў на такую, напрыклад, тэму: «Ул. І. Ленін — заснавальнік першай у свеце дзяржавы рабочых і сялян», «Ул. І. Ленін аб культурнай рэвалюцыі», «Вобраз Ул. І. Леніна ў выяўленчым мастацтве». Сістэматычна праводзяцца ў нас гутаркі з вучнямі на такія тэмы, напрыклад: «Такім быў Валодзя Ульянаў», «Чэснае ленінскае», «Будзьце ленінцамі»...

...Звініць званок. У Екацярыны Сяргееўны ўрок гісторыі. У 5-м — старажытная Грэцыя. У 10-м — сучасная Чэхаславакія.

...Дзверы кабінета дырэктара раптам шырока расчыняюцца. Нейкі хлопец штосілы крычыць:

— Елісееў і Хруноў ад Валынава пераселі ўжо да Шаталава! Паляцелі далей...

І сапраўды, пераселі і паляцелі далей — пад зачараванымі позіркамі ўсяе нашай планеты. А таксама ж, здаецца, зусім нядаўна былі вось такія ж вучнямі. Вось гэтак жа дужаліся на перапынках і адказвалі на ўроках...

Верыцца, што паляццяць і гэтыя ўсе. Кожны на сваіх крылах, кожны ў сваю дарогу. Няхай яна будзе шчаслівая.

Алена ВАСІЛЕВІЧ

Першыя яе вершы мне адразу запомніліся. Чыстыя, свежыя яны, нібы веснавыя галінкі. Людміла ўмее бачыць свой юны свет, і, можа, гэта самае галоўнае, што трэба для паэта і што ў яго ёсць. «Хачу вільготную дарогу барамі звонкімі спавіць». «Суніцамі выспелі словы». «Залатою ніткаю звініць вясна над садам». Такія сонечнымі бліскаўкамі перасыпаны яе вершы. Людміла зусім маладая. У мінулым годзе скончыла ў Крычаве філіял медыцынскага вучылішча, працуе медыцынскай сястрой. Друкавала вершы ў «Маладосці» і ў «Магілёўскай праўдзе». Чытацкам часопіса «Работніца і сялянка», напэўна, таксама спадабаюцца яе шчырыя ціхія радкі.

Аляксей ПЫСІН

Людміла ЗАБАЛОЦКАЯ

Рассыпле дожджык танканогі
Па Прыдняпроўю сакавік.
Хачу вільготную дарогу
Барамі звонкімі спавіць,
Нібы дзіця ў калысцы гушкаць
І калыханку заспяваць.
Крыл папрашу ў знаёмай
птушкі,
Каб спадарожжа пачынаць.
Не чуеш ветру ў самалёце,
Не бачыш яблыні жывой.
Мой любы край! Я ўжо ў
адлёце,
Ды не расстануся з табой.

Вяснушкі — кроплі майскія
Ад сонечных туманаў.
Алені ў плямах... Казкаю
Мне мроіцца спатканне.
І помніцца, што страчана
Былое назаўсёды.
Дзяцінства маё спячае
У далёкім кругаходзе.
Дзяўчынка бездакорная,
Наіўная, малая.
І сцежка не праторана,
Бруіцца за палямі.

І золкая, блакітная
З вачэй ільцеца радасць.
І залатою ніткаю
Звініць вясна над садам.

Просінь, верас залацісты,
Выткаў вецер сцежку зор.
Адклікаецца з зацішку
Таямнічы мой прастор.
І у россыпе зялёным,
Дзе адплыў у вечнасць час,
У мяне — спатканне з клёнам,
І смуга зноў на плячах.
Жураўлём — у сэрцы смутак.
Я ступаю на мурог.
Адкажы мне, клён, — чаму ты
Затаіў клубок трывог!
Мо не вернецца адзіны
На палянку пад сасной!
Абдымаеш ціха... Дзіўна —
Вечар лашчыцца са мной.

Крыніца серабрыстая
Абудзіць успаміны,
Зялёныя, іскрыстыя
Убачу баравіны.

Дзяўчынка лодку гушкае,
Шукае сіні бераг.
Пад ветразевай стужкаю
Імчыць у даль, як Берынг.

Прысніцца плёс, і возера,
І дрэўца ў адзіноце.
І берагі пад лозамі,
І вецер хвалі коціць.

Успомню паўзабытае,
Што памяць захавала.
Вясёлкаю аблітае
Вясло на перавале...

Кляновы ліст, кляновы ліст.
Далоня у маршчынах.
Ён усміхаецца зямлі
Даверліва і шчыра.
І трапяткое пачуццё
У незразумелай мове.
Жыццё, кароткае жыццё
У восеньскай дуброве.
Сінечай поўніцы лістапад
І поўніцца раздолле.
Апошні ліст апаў, апаў,
І гойдаецца голле.

Мікола АЎРАМЧЫК

Наташы

Ах, Наташа, Наташа,
Еще не вчера ли
Подходящее имя
Тебе выбирали.

Сяргей СМІРНОУ.

Толькі першынцам сваім
Выбіраючы імёны,
Суджана бацькам усім
Мудрагеліць задумённа.

А вялікая сям'я
Як дае імя дзіцяці,
Бацька ўспомніць пра імя
Роднае ягонай маці.

Прыгадаў яго і я...
Мне, збянтэжанаму бацьку,

Гэтае табе імя
Давялося даць знянацку.

Бо, паверыўшы ўсур'ёз,
Мы чакалі з маці сына,
Як прадказваў ёй прагноз
Верных служак медыцыны.

Ды не час, відаць, дачка,
Нарадзіцца хлопцу ў свята
Восьмага сакавіка, —
Кпілі б з беднага дзяўчаты.

І таму ў жаночы дзень
У мяне была прычына
Прыгадаць з усіх людзей
Гэту перш за ўсё жанчыну.

Каб расла ты,
думаў я,
Варта яе,
насіла
З гонарам яе імя
І ўдвайне ім даражыла.

Я РАСКАЖУ вам пра незвычайны горад. Ён вабіць вока сваімі шматпавярховымі стометровымі будынінамі са шкла і бетону, што цягнуцца адна за адной, наступаюць на пустку, адваёваюць у яе новыя і новыя плошчы. Гэта горад холаду.

Не ведаю, як каму, а мне звычайны холад, марозныя, сцюдзёныя дні асаблівага задавальнення не прыносяць. А тут яго столькі, што калі б адразу выпусціць на волю, усё пакрылася б навокал лёдам. І, галоўнае, гэты холад прыносіць людзям радасць. Часцінку яго імкнецца атрымаць у сваю кватэру кожная сям'я.

Вы, напэўна, ужо здагадаліся. Так, так, горад гэты, што раскінуўся на ўскраіне Мінска, — вялікі завод, дзе вырабляюць халадзільнікі. Ён пачаў сваё існаванне ў 1959 годзе. І выпускаў тады замкі, дзіцячыя каляскі...

Мяняюцца гады, прыходзяць новыя патрабаванні. І халадзільнік стаў прадметам першай неабходнасці. Калі гэта так, трэба будаваць спецыялізаванае прадпрыемства.

Першы халадзільнік мы выпусцілі сем гадоў назад. У той памятны для нас год адправілі спажывцам іх 854. Калі гаварыць шчыра, лічба вельмі нязнач-

ПАДАРОЖЖА Ў ГОРАД ХОЛАДУ

ная. Ды і першая мадэль не задавальняла нас.

Стараліся нашы канструктары, набівалі руку рабочыя. Яно і вядома: ва ўсякай новай справе ёсць свае цяжкасці. Мы ж сваім дружным калектывам разам змагаліся з імі. Вучыліся, набывалі вопыт. І крок за крокам набліжаліся да поспеху. Будаваліся новыя цэхі, завозілася абсталяванне. І вось мы ўжо сёння гаворым пра завод як пра цэлы горад.

Першымі сказалі сваё слова канструктары. Новая мадэль халадзільніка «Мінск-3» адразу спадабалася нашым пакупнікам. Толькі ў мінулым годзе мы зрабілі іх на сваім заводзе 123 тысячы.

А канструктары — народ непаседлівы. І тое ім не падабаецца, і гэта. Пад кіраўніцтвам галоўнага канструктара завода Яўгена Рыгоравіча Жупікава пачалі працаваць над новай мадэллю. Асабліва вызначаліся інжынеры-канструктары з групы Івана Іванавіча Канцавога — Зінаіда Анохіна і Соф'я Рапінчук. Новая мадэль халадзільніка «Мінск-4» вось-вось паявіцца ў магазінах.

А сёння пакуль з канвеера завода сыходзяць халадзільнікі «Мінск-3». Над стварэннем маленькіх фабрык холаду працуюць тысячы рук. Адны прашуюць розныя дэталі, другія фарбуюць карпусы, трэція збіраюць электрычную схему, чацвёртыя правяраюць на надзейнасць і трываласць...

Сэрца завода — зборачны цэх. Калі гаварыць жартам, то гэта рай. А каб трапіць у гэты «рай», трэба прайсці некалькі чысцілішчаў. Адным з іх з'яўляецца прэсавы цэх. Тут волаты-прэсы надаюць лісту жалеза розныя формы і канфігурацыі: шплінты, бакавіны, асновы, дзверцы... Здаецца, і невялікая машына халадзільнік, а столькі дэталей для яго патрэбна!

А ў цэху афарбоўкі канвеер нясе і нясе да апаратаў безліч дэталей. Халадзільнік павінен вабіць вока сваёй зграбнасцю і прыгажосцю. І дзяўчаты стараюцца. Тут сапраўднае «дзявочае царства». Многія толькі нядаўна закончылі школу, але выдатна асвоілі спецыяльнасць і працуюць так, што любя-

хораша паглядзець. Сярод іх Зінаіда Коршун, Юзэфа Лабун, Леаніда Малахоўская, Тоня Пратасёнак, Света Жукава, Анна Казлоўская, Галя Мядзведзева, Ліда Хадасок.

Калі мы загаварылі пра дзяўчат, то ў нас яны ёсць амаль ва ўсіх цэхах і на ўчастках. Жартую, але нявесту тут можна выбраць цудоўную. Яно і зразумела. Прадпрыемства наша маладое, і, як правіла, пакаленне маладых сёння тут гаспадарыць.

А дзе маладосць, там спрыт, там запал. І папрацуюць добра, і паспяваюць, і патанцуюць. Таму ў нас на заводзе і самадзейнасць выдатная, і лыжныя прагулкі, і спартыўныя мерапрыемствы... Адным словам, кіпіць жыццё — не тлее.

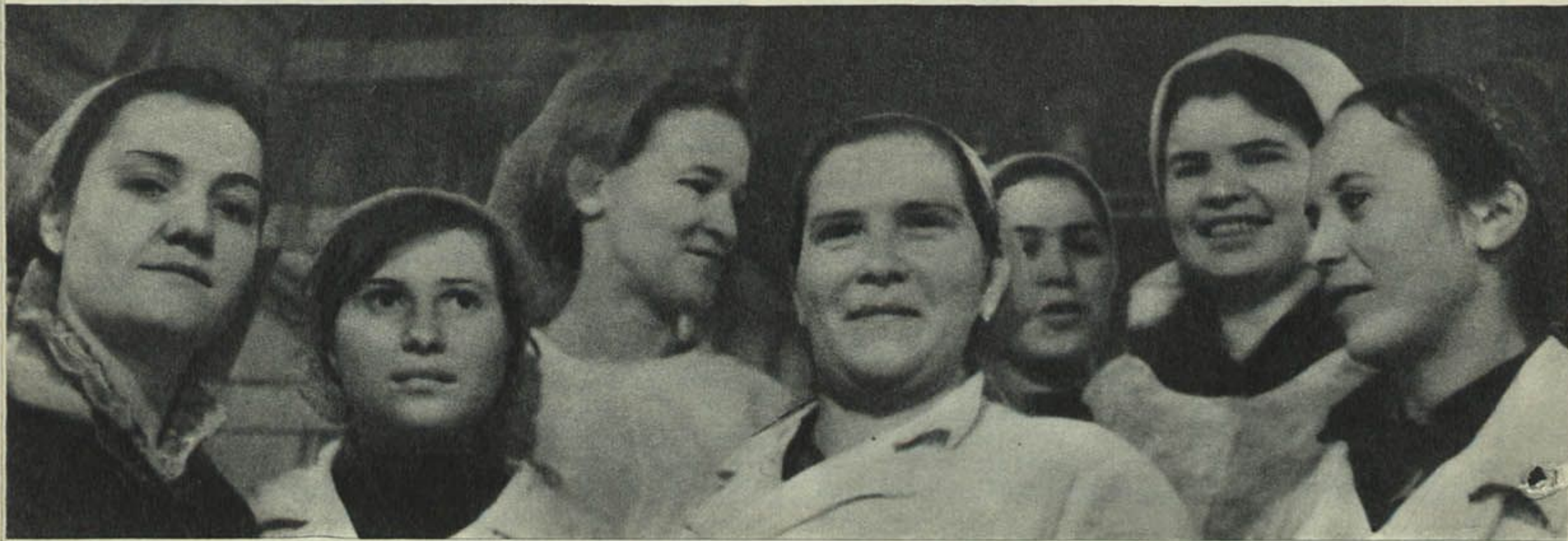
Завадатарамі ў многіх справах дзяўчаты са зборачнага цэха. Тут моладзь у асноўным адукаваная, энергічная, культурная.

А што халадзільнікі нашы не залежваюцца, вам многія могуць сказаць. Праўда, малавата іх, але стараемся, каб было больш.

Дамагаюцца гэтага і

Брыгада ўчастка афарбоўкі халадзільнікаў старшага майстра Барыса Высоцкага.

Фота Ул. Вяхотні.

Юзефа Лабун — адна з лепшых шліфавальшчыц завода.

зборшчыкі са змены майстра Уладзіміра Пэка. 40 чалавек у яго змене, сярод іх 18 жанчын. Многія прыйшлі сюды адразу ж з пускам завода. Прыемна бачыць, як завіхаюцца на сваіх аперацыях Валянціна Фралова і Вольга Маліноўская. А ўзяць нашу «шасцёрку», што збірае дзверцы халадзільніка! Гэта Данута Галубовіч, Зоя Унук, Марыя Булойчык, Таіса Пятроўская, Ганна Забаўская, Рая Навумовіч. Кожная асвоіла аперацыю сяброўкі, і па чарзе яны мя-

няюцца. Гэта каб ніхто не быў у крыўдзе, што аперацыя ў цябе лягчэйшая, а ў мяне цяжэйшая.

І вось халадзільнік сабраны. Людзі майстра Уладзіміра Пэка збіраюць іх за змену 200 штук. А ў цэху тры змены, значыцца, па 600 халадзільнікаў за суткі.

Сабрана «маленькая Арктыка» — праверыць яе трэба. І не сумнявайцеся: Ала Бокун ці Ева Капыціна, кантралёры выпрабавальнага стэнда, не выпускаць з завода рэч з дэфектам.

Адсюль іх халадзільнікі ідуць у розныя канцы краіны.

Вось-вось будуць здадзены ў эксплуатацыю новыя цэхі з сучасным абсталяваннем. Магутнасць нашага прадпрыемства вырасце. Будзем выпускаць паўмільёна халадзільнікаў за год. Тры новыя мадэлі ўжо распрацавалі нашы канструктары. Халадзільнікі прыгожыя, зручныя.

Я расказала вам пра горад холаду. Калі ў вашым доме з'явіцца «маленькая Арктыка», дзе на прырэдных дзверцах невялікая сняжынка і літары «МЗХ», ведайце: гэта работа нашых рук.

Ганна ФЕДЧАНКА,
начальнік планава-эканамічнага аддзела Мінскага заводу халадзільнікаў.

На галоўным канвееры — халадзільнік «Мінск-3».

СУД ВЫНЕС РАШЭННЕ...

Мы, радавyyя работніцы станцыі Маладзечна Беларускай чыгункі, чытаючы ў першым нумары часопіса «Работніца і сялянка» за 1969 год артыкул Алены Васілевіч «Суд вынес рашэнне...», не маглі не абурыцца і не праслязіцца, тым больш, што справа датычыць нашай калежанкі па працы, у мінулым работніцы чыгуначнага транспарту. З асветленага нам ясна, што суд хоць і дэталёва і справядліва разбіраўся, але ўсё ж паступіў вельмі мякка. Нам таксама страшна, як можна такому амаральнаму чалавеку, якім з'яўляецца Л. І. Пранішнікава, даверыць выхаванне нашай змены! Нам здаецца, было б справядлівым пазбавіць Л. І. Пранішнікаву права ў далейшым займацца выхаваннем дзяцей, таму што гэта несумяшчальна з маральным кодэксам настаўніка, з маральным кодэксам камунізма. І як ёй можна даверыць выхаванне будаўнікоў камунізма, калі яна сваё роднае дзіця вучыць зневажаць бабулю — інваліда працы!

Не змяшчаецца ў галаве, якое трэба мець жорсткае і чэрствае сэрца, каб біць гаршком безабаронную, бязногую маці мужа. І за што? Яна ж рабіла ўсё магчымае, каб хоць як дагадзіць нявестцы.

Наша прапанова кароткая — пазбавіць права Л. І. Пранішнікаву быць у далейшым настаўніцай! І не дазволім калечыць нашу змену!

Але мы яшчэ больш абураны паводзінамі заг. райана Смірновай А. С., дырэктара 108-й мінскай школы Ціхановіч Е. А., сакратара партарганізацыі Ільющэнка Л. С. і старшыні МК Якіменка В. П., з якіх ні адзін не наведаў Веру Іосіфаўну. Яны слепа сталі на шлях абароны грубіяні Л. І. Пранішнікавай ад савецкага правасуддзя, даўшы ёй такую характарыстыку.

У адносінах Л. І. і В. І. Пранішнікавых, безумоўна, вінавата не толькі Людміла, а вінаваты і сын Г. К. (і, магчыма, больш, чым Людміла), які дазволіў і дапусціў здзекі над маці.

Дарагая рэдакцыя, мы вельмі просім змясціць наш артыкул на старонках часопіса «Работніца і сялянка». Няхай грамадскасць пачуе, як рэагуе рабочы клас на падобныя справы. Мы, праўда, інстытутаў не канчалі, але белае і чорнае добра адрозніваем.

Работніцы ст. Маладзечна Беларускай чыгункі
М. В. КУРАЛІК — член КПСС, удзельніца Вялікай Айчыннай вайны, **С. І. БАЛАБАНАВА, Н. Д. АСІПОВІЧ** і іншыя.

Урач адказвае

«Я вельмі люблю свайго коціка Барсіка. Але мама і бабуля сварацца, калі я бяру яго на рукі, і кажуць, што каты заразныя. Ці праўда гэта?»

Яня МАЛЮШЫЦКАЯ.

Дарагая Яня!

Мяркуючы па пісьму, ты вучышся ў 5—6 класе і, відавочна, не ведаеш яшчэ, што амаль ні на адно пытанне аб прыродзе нельга даць адназначны адказ «так» ці «не». Зусім гэтак жа нельга адказаць адназначна і на твае пытанні. Вядома, кот можа заразіць чалавека рознымі, у тым ліку і вельмі сур'ёзнымі захворваннямі. Але можа і не заразіць. Значыць, ён можа быць небяспечны для цябе, але пры захаванні пэўных мер акуртанасці — і бяспечны.

Каб было больш зразумела, разбяром усё гэта на прыкладзе. Ад катой чалавек можа заражацца рознымі глістамі. Аднак для гэтага трэба, каб кот сам спачатку мог знайсці і набраць на лапы і шэрсць яйкі гэтых паразітаў. Як гэта адбываецца? Яйкі глістоў з калам трапляюць на агарод, у сцёкавыя воды. Часам у сельскіх мясцовасцях прыбіральні робяць няправільна: не выкопваюць глыбокай ямы, не клапоцяцца аб адсутнасці шчылін і г. д. Калі кот свабодна гуляе па вуліцы, то ён, напэўна, зможа пабываць у тых месцах, дзе гэтыя яйкі глістоў ёсць, а прыйшоўшы дадому — прынесці іх на сваіх лапах, хвасце, вушах і г. д. Іменна таму зараз усё часцей трымаюць катой толькі ў кватэры, не выпускаючы на вуліцу зусім.

Ёсць і іншая магчымасць перадачы хвароб катамі — праз насякомых.

Разумееш цяпер, Яня, якія небяспекі падрыхтаваў табе Барсік. Таму браць яго на рукі, цалавацца з ім, есці з адной тарелкі, пускaць на ложка і г. д. яго не варта. А калі і паглядзіла калі-небудзь — то адразу ж памый рукі з мылам. І сачы, каб ніколі ў цябе не вырасталі доўгія пазногці — пад імі таксама могуць хавацца яйкі глістоў.

Урач В. САЛАУХІН.

ШЛА перадвыбарная кампанія. Пад партрэтаў Ніксана, кандыдата ў прэзідэнты ЗША, у газетах красаваліся надпісы: «На гэты раз галасуйце так, нібы лёс свету залежыць ад вашага голасу».

— Калі ад чаго лёс свету і залежыць, дык толькі не ад таго, за каго мы прагаласуем, — зазначыла ў размове са мной відная дзяўчка амерыканскай секцыі Міжнароднай Лігі жанчын за мір і свабоду Рут Колбі.

Мы сядзелі з ёй у рэстаранчыку на рагу 5-й авеню і Шостай вуліцы, пілі моцны чай і вялі няспешную гутарку пра тое, што нас хвалюе больш за ўсё на свеце: як збіраемся далей жыць.

Я глядзела на немалады, крых сумны, калісьці прыгожы твар Рут і думала: адкуль гэтая жанчына чэрпае такія вялізныя, сапраўды нечалавечыя сілы, каб у вельмі складанай абстаноўцы яе краіны выскока несці факел, які асвятляе шлях жанчынам да міру, свабоды і дэмакратыі? І няхай не заўсёды паслядоўнымі бываюць дзеянні яе арганізацыі, але дзесяць тысяч яе сябровак у розных гарадах ЗША здолелі сказаць сваё слова і пра вайну, якую іх урад вядзе супраць в'етнамскага народа, і пра падтрымку барацьбы неграў ЗША за свае правы, і ў іншыя высакародныя справы.

Памыляюцца тыя, хто думае, быццам амерыканскія жанчыны пасіўныя ў грамадскіх справах.

Мае сімпатыі на баку такіх, як Рут Колбі, яе шматлікія сяброўкі. Нягледзячы на даволі салідны ўзрост (Рут збіраецца адзначыць сваё сямідзесяцігоддзе), яна надвычай жвавая, круг яе інтарэсаў вельмі шырокі. Рут уважліва сачыла за работай XXIII сесіі Генеральнай Асамблеі ААН, прысутнічала ў зале пленарных пасяджэнняў на месцах, адведзеных для публікі. І не проста уважліва слу-

Рут Колбі ў Кіеўскім аэрапорце.

іншую тэму — пра дзяцей. Але хто б мог падумаць, што гэтая тэма будзе такая непрыемная для маёй суб'ядніцы. На пытанне, дзе знаходзяцца яе дзеці, Рут махнула рукой: «О, не пытайце. Сын працуе ўрачом ва В'етнаме, і я пакутую ад гэтага больш за ўсё на свеце. Няхай сабе ён не ваюе, а лечыць, усё роўна мне балюча, што ён знаходзіцца ў краіне тых, супраць каго накіравана наша дзейнасць».

Рут зняла з пальца прастыя алюмініевыя пярсцёнак, які быў побач з дарагім, і паказала яго мне: «Бацьце, гэты пярсцёнак мне падарылі в'етнамскія сябры ў знак збітага 2-тысячнага амерыканскага самалёта. Я буду насіць яго да самай смерці».

Тут жа Рут з іранічнай усмешкай зазначыла: «Гэтаму пярсцёнку каля года, а я нядаўна прачытала ў адной з нашых газет, што над В'етнамам збіта... 900 амерыканскіх самалётаў. Як вам падабаецца гэты праўдзівы друк?».

У паўцёмным памяшканні, дзе ледзь мігцелі жаўтлявым святлом ліхтарыкі, наведвальнікаў мала. А тыя, што сядзелі за столікамі, былі вельмі далёкія, на маю думку, ад сур'ёзных клопатаў. Аброслы, з неймаверна вялікімі бакенбардамі і доўгімі валасамі немалады мужчына глядзіць сладастраснымі вачыма на сваю маладзенькую і таксама доўгавалосую спадарожніцу ў шырокіх штанах, просіць выпіць яшчэ чарачку. Заўважыўшы мой здзіўлены позірк, Рут гаворыць: «Не звяртайце на іх увагі. Я знарок прывяла вас у гэты раён, каб вы паглядзелі, да якой ступені апускаюцца норавы маёй краіны. Сумна, але факт».

Рут казалася праўду. Я ў гэтым магла пераканацца, пакуль мы прабіраліся да рэстаранчыка.

САМАЯ БАГАТАЯ ЖАНЧЫНА АМЕРЫКІ

хала тое, што гаварылася з высокай міжнароднай трыбуны, але і даволі актыўна рэагавала на пачутае.

— Выступленне нашага Раска засмуціла мяне, — зазначыла Рут на конт прамовы тагачаснага дзяржаўнага сакратара ЗША Дзіна Раска. — Проста дзіўна, да чаго яно дробнае, неканкрэтнае і, што горш за ўсё, непerspектыўнае.

Потым размова пераскочыла на

У адным месцы пераступілі цераз нечыя доўгія ногі. У другім — ледзь паспелі адскочыць ад п'янага бадзягі, які нахабна патрабаваў грошай. Ён так настойліва паўтараў сваю просьбу-патрабаванне, што рашучая Рут гнеўна кінула: «Яшчэ адно слова — і я паклічу паліцыю!» Толькі пасля гэтага ён адчапіўся ад нашай жаночай кампаніі.

А вось на задняй частцы рас-

кошнага лімузіна прымасцілася парачка — вялізны дзяцюк і яго кволы сябар. Падышлі бліжэй... сябар аказаўся танкагубай са змарнелым тварам дзяўчынай ва ультрамодных штанах.

Лішак матэрыяльных даброт, адсутнасць усякай мэты, лёгкасць перамог ва ўзаемаадносінах выклікалі вось гэтую расхлябаную хаду, адурэлыя ад наркатыкаў вочы, шэрыя, нездаровыя, брудныя

твары, тлустыя, даўно не мытыя валасы.

«Мая бедная, бедная краіна. Куды яна ідзе?—горка гаворыць Рут, балансуючы разам са мной паміж мільгаючымі парачкамі.— Ніякага парадку, ніякай гарантыі ні ад чаго, нават ад кулі ў спіну».

Ужо седзячы ў рэстаране, мая субяседніца па-жаночаму шкадавала гэтых маладых людзей, адкрыта гаварыла пра дрэнны ўплыў іх паводзін на наступныя пакаленні. «Хіба ад іх могуць быць здаровыя дзеці! Ужо зараз нараджаецца больш калек, чым калі-небудзь. Я не кажу пра маральны бок справы. А пастаянная боязь атамнай вайны? Гэта таксама не вельмі добра ўплывае на псіхіку. Асабліва ўсе звяр'яцелі, калі некалькі гадоў таму назад пачалося масавае будаўніцтва персанальных атамных сховішчаў. І каму якая справа да таго, што на гэтай афёры некаторыя здорава нажыліся. Ніхто і не думаў рэгістраваць маральную шкоду для моладзі, якая бачыць безвыходнасць свайго існавання».

Так званыя хіпі, найбольш здаровае іх ядро, знаходзяць у сабе сілы не толькі для наладжвання ўсякага роду забаў. Яны адны з тых, хто кляймуе ганьбай вайну ў В'етнаме. Вось стаіць на рагу маладзенькая дзяўчына, вакол больш дзесятка яе аднагодкаў. Яна спявае, і яе слухаюць так, як ні адну эстрадную спявачку. Куды падзелася вяласць, твары гараць чырванню, прысутныя нават неяк выроўніваюцца і падпяваюць сваёй сяброўцы, з радасцю гледзячы на яе натхнёны твар. Але вось песня змаўкае, зачараванне знікае, рукі цягнуцца да цыгарэт, і зноў вяласць, абыякавасць, няведанне, дзе скарыстаць свае сілы, няўменне знайсці дарогі, па якіх можна рушыць уперад.

Я вельмі ўдзячна Рут: яна раскрыла мне вочы на гэтых юнакоў і дзяўчат, змагла навесці на правільны вывад і, самае галоўнае, дала зразумець, што лёс моладзі не абыякавы людзям яе пакалення.

... І ўсё-такі загаловак мае непасрэдня адносіны да гераіні гэтага артыкула. Рут—сапраўды багатая жанчына Амерыкі, але толькі не ў тым разуменні, як тут прынята. Хіба гэта не багацце—мець мноства сяброў, аб'ездзіць амаль усе краіны і кантыненты свету, хіба гэта не заслуга—пакласці на алтар барацьбы за мір 50 год свядомага жыцця?

Не толькі грашыма багаты чалавек, нават, калі ён і жыве ў такой краіне, дзе долар—галоўны бог вельмі і вельмі многіх.

Н. ПРЫХОДЗЬКА,
рэдактар украінскага часопіса
«Радзянска жінка».

ЗАКОН ТРЭБА ВЕДАЦЬ, ЗАКОН ТРЭБА ВЫКОНВАЦЬ

Жанчына-маці, жанчына-працаўніца! Якой велізарнай усенароднай увагай і пашанай акружана яна ў нашай краіне! Для яе—шырокая сетка кансультацый, ясляў, дзіцячых садоў, бясплатная медыцынская дапамога, розныя льготы. У рэдакцыю штодзённа прыходзяць пісьмы чытачак часопіса «Работніца і сялянка» са словамі вялікай удзячнасці за пастаянныя клопаты, за паляпшэнне ўмоў працы і быту. І гэта зусім заканамерна ў нашай савецкай рэчаіснасці. Але, на жаль, ёсць пісьмы, якія, па меншай меры, выклікаюць здзіўленне, а часам наводзяць на сумны роздум. Чаму ж яшчэ здараецца, што чалавек з пачуццём крыўды бярэцца за пярэ?

Прычыны розныя. У адных выпадках—парушэнне правоў чалавека па прычыне няведання, слабара ведання, а то і ігнаравання закона асобнымі кіраўнікамі прадпрыемстваў, устаноў, у іншых—проста нежаданне памагчы чалавеку, зрабіць для яго добрае.

Звернемся да некаторых пісьмаў, якія датычаць аднаго з сацыяльных правоў чалавека—права на працу.

Станіслава Казіміраўна Цэгалка працавала рабочай у хлебапяркарні Будслаўскага сельпо Мядзельскага раёна. У маі 1968 года хлебапяркарню паставілі на рамонт. Цэгалка паступіла на работу ў Крывіцкае БМУ, тут яна ў верасні 20 дзён прахварэла. За перыяд хваробы ёй выплацілі дапамогу—25% заробку. «Чаму толькі 25%?—пытала Цэгалка.—Мне казалі: таму, што я толькі адзін месяц знаходзілася на прафсаюзным ўліку ў БМУ».

Не, паважаная Станіслава Казіміраўна, час знаходжання на ўліку, таксама як і наогул прафсаюзны стаж, не ўплывае на размер дапамогі. Мае значэнне толькі членства прафсаюза і стаж няспыннай работы. Калі вам так растлумачылі, то гэта няправільна. Проста работнікі,

якія павінны гэтым займацца, не зазірнулі ў пункт 18 Палажэння аб парадку назначэння і выплаты дапамог па дзяржаўнаму сацыяльнаму страхаванню, зацверджанага ВЦСПС 5 лютага 1955 г.

Адміністрацыя Клімавіцкага камбіната бытавога абслугоўвання спачатку паказала сябе больш уважлівай. У краўчыхі майстэрні індывідуальнага пашыву адзення Ларысы Сямёнаўны Яфрэменка часта хварэла грудное дзіця, і жанчыну перавялі, па яе просьбе, надомніцай. А затым на яе... забыліся. Інакш чым можна растлумачыць, што Яфрэменка толькі лічыцца надомніцай? Робатай яе не забяспечваюць, і зарабляе яна за месяц 15—20 рублёў. Мы не сумняваемся, што дырэктар Клімавіцкага камбіната бытавога абслугоўвання ведае рашэнне Савета Міністраў СССР ад 3 лютага 1966 г. «Аб паскарэнні развіцця швейнай прамысловасці», якое дазваляе прыцягваць надомнікаў для пашыву адзення з выкраеных на прадпрыемстве матэрыялаў, з аплатай працы па ўстаноўленых тарыфных стаўках або здзелных расцэнках. Чаму ж ён не выконвае пастанову ўрада?

Валянціна Альбінаўна Тышкевіч працавала тры сезоны ў ларку па продажу насення ў Хойніцкім міжраённым аддзяленні «Сортнасенгародніна». Працавала, як сказала ў характарыстыцы начальніка міжраённага аддзялення тав. Кадамана, сумленна. Работа задавальняла і самую Валянціну Альбінаўну: у яе трое дзяцей малодшага школьнага ўзросту, старэйшая дачка хвора, і жанчына мела магчымасць у летнія месяцы быць разам з дзецьмі. Тышкевіч чакала, што яна будзе і далей працаваць, аднак тав. Кадаман узяў другога работніка. Так і асталася Валянціна Альбінаўна без работы, але са сваёй крыўдай на тав. Кадамана.

Паводзіны асобных кіраўнікоў, якія парушаюць

працоўныя правы работніц, інакш нельга назваць, як злоўжываннем службовым становішчам. Маці траіх дзяцей Ганна Калістратаўна Макавецкая працавала клапаўшчыком трыкатажнага склада на Нараўлянскай базе райсаюза. У сакавіку 1968 г. пайшла ў водпуск па цяжарнасці і родах, а калі 11 кастрычніка 1968 г. вярнулася з водпуску, то ёй ранейшай работы не прапанавалі, а без яе згоды (г. зн. насуперак закону) прапанавалі іншую работу. А калі Макавецкая адмовілася, то яе зусім зволілі. І вось з таго часу жанчына з грудным дзіцем на руках ходзіць па судах. Хіба кіраўніцтва базы і райсаюза не вядома, што за жанчынай, якая пайшла ў водпуск па цяжарнасці і родах, захоўваецца ранейшае месца работы?

Або вось яшчэ выпадок. Загадчыца секцыі жаночага адзення Мінскага універмага Надзея Астапаўна Зямцова ў парадку дысцыплінарнага спагнання была паніжана ў пасадае тэрмінам на 3 месяцы. 15 лістапада 1968 г. тэрмін пераводу мінуў. Па закону ёй трэба прадаставіць ранейшую работу. Але кіраўніцтва універмага ўсяляк перашкаджае вяртання Зямцовай на ранейшае месца. Больш таго, мясцовы камітэт прафсаюза, закліканы абараняць правы рабочых і служачых, адмаўляецца разглядаць яе заяву, каб не даць магчымасці Зямцовай звярнуцца ў суд.

Мы расказалі пра некалькі пісем. Яны розныя па зместу, але ўсіх іх аб'ядноўвае адно—вольнае абыходжанне з законам, парушэнне правоў і інтарэсаў чалавека.

Тлумачыцца гэта не толькі нявыхаванасцю асобных кіраўнікоў, але і стратай імі пачуцця адказнасці перад калектывам, асобным работнікам, законам.

А. ХВАСТОУ,
кандыдат юрыдычных навук.

ЛЮДМІЛА ЧУРСІНА

Людміла Чурсіна — маладая актрыса: у 1963 годзе скончыла тэатральнае вучылішча імя Шчукіна. Яна працуе ў тэатры імя Я. Вахтангава. Упершыню глядачы пазнаёміліся з Чурсіной у фільмах «Калі дрэвы былі вялікія» (Зоя), «Ранішнія паязды» (Тоня), «На сямі вятрах» (Таня). Гэтыя невялікія, але розныя па характарах ролі пацвердзілі, што ў Чурсіной — яркая, своеасаблівая знешнасць, цікавыя акцёрскія даныя. Затым актрыса знялася ў «Данской аповесці», пастаўленай па апавяданнях М. Шолахава «Шыбалкова сям'я» і «Радзімка». У гэтай карціне яна выканала галоўную ролю. Сваю Дар'ю Л. Чурсіна стварала па крупінках, з упартасцю, вартай гераіні Шолахава. Трэба было «стаць казачкай», і не проста казачкай, а іменна Дар'яй. І яна шукае свае шляхі. Памагаюць — самабытнасць, шырыня яе акцёрскага таленту.

З велізарным захапленнем працавала яна над роллю, жыла адным жыццём з казачкамі данскіх станіц Раздорскай і Пухлякоўскай, дзе некалькі месяцаў працавала здымачная група. Вывучала казацкі быт, мову, характары, пляскі, гумар.

Паступова вырастаў складаны вобраз. Яе Дар'я — статная і прыгожая, зухаватая і гарэзлівая, але яе гарэзлівасць пранізана злосцю, усмешка афарбавана нянавісцю. Яна — здрадніца, шпіёнка. Актрыса крытычна адбірала кожны штрых, кожную рысачку, ляпіла вобраз ворага і ў той жа час жанчыны, якая пакахала чалавека з варожага стану. Ёй дарагі Шыбалок, але фанатычная нянавісць перамагае. Перамагае нават такое пачуццё, як мацярынства.

На Усесаюзным кінафестывалі ў Кіеве (1966 год) Людміле Чурсіной за стварэнне вобразу Дар'і была прысуджана прэмія за лепшае выкананне жаночай ролі.

Вельмі паспяхова сыграла Чурсіна і ў фільме Г. Рашалы «Год, як жыццё» (Ільза), паказаўшы сябе актрысай эмацыянальнай, разнапланавай. Затым былі карціны «Два білеты на дзённы сеанс» (Нінка-эстонка), «Вясна на Одэры» (ваенурач Таня), «Шчыт і меч» (немка-фашыстка), «Па Русі» (Таня-разанка).

Амаль усе гэтыя ролі сыграны таленавіта, выразна, вельмі дакладна. І ўжо не здаецца дзіўным, што такую цяжкую і яркую ролю, як роля Вірынеі ў аднайменным фільме, створаным рэжысёрам Уладзімірам Феціным па матывах слаўтай аповесці Лідзіі Сейфулінай, даручылі іменна Людміле Чурсіной. Хутка глядачы сустрэнуцца з Л. Чурсіной у новай мастацкай кінастужцы «Журавушка», пастаўленай рэжысёрам Н. Маскаленкам на кінастудыі «Масфільм» па матывах аповесці Міхаіла Аляксеева «Хлеб — імя нazoўнае». Гэта карціна пра людзей вёскі ў цяжкі пасляваенны час, пра жаночую долю, пра вялікае, светлае і вечнае чалавечае жыццё. У ёй актрыса стварыла абаяльны вобраз сялянкі Марфы.

Не менш складаную ролю сыграла Людміла Чурсіна і ў новым чатырохсерыйным тэлевізійным фільме «Угрум-рака», створаным на Свярдлоўскай кінастудыі рэжысёрам Яраполкам Лапшыным па аднайменнаму раману Вячаслава Шышкова. Яе Анфіса Козырава — жанчына таленавітая, яна маральна і духоўна стаіць над усімі, хто яе акружае. У Анфісе шмат сапраўднага рускага характава. Яна імкнецца да чыстаты, да вялікага кахання. І... гіне. Чурсіна іграе трагедыю жанчыны, якую не прымаюць як раўнапраўнага чалавека, бачаць у ёй толькі тавар...

Людміла Чурсіна ў ролі Вірынеі.

Я НАВЕДАЎ шмат краін і ўсюды з асаблівай цікавасцю назіраў, як вядзецца хатняя гаспадарка. Асабіста я, напрыклад, вырас у Аўстраліі, дзе вышэйшая адукацыя амаль недаступна жанчынам і дзе яны атрымліваюць за сваю працу капейкі. Таму ў сацыяльных адносінах іх роля ў жыцці аўстралійскага грамадства вельмі мізэрная. З другога боку, па прычыне спецыфічнага развіцця Аўстраліі, там не ведалі, што такое прыслуга. Таму ў аўстралійскай сям'і ёсць правіла: мужчыны бяруць на сябе значную частку хатняй работы. І ніхто не здзіўляецца, калі бачыць, як мужчыны па суботах прыбіраюць кватэры.

У Аўстраліі ёсць і іншае правіла. Калі госці запрошаны на абед або на вячэру, яны абавязкова памогуць прыбраць са стала, а затым памыць і выцерці посуд. Не памятаю, каб супраць гэтага хто-небудзь прэчыў.

У Англіі, дзе я живу зараз, маладыя мужчыны таксама не грэбуюць хатняй работай. Маладыя англічане назіраюць у

МУЖЧЫНЫ Ў ФАРТУХАХ

пральнях, як машыны мыюць прынесены імі бялізну. Мужчыны памагаюць купаць дзяцей, мяняць пялёнкі, гатаваць, мыць посуд. Але нават пры такім стане рэчаў жонкі работных працуюць у два разы больш за сваіх мужоў.

Мая жонка Дзіна нарадзілася ў Егіпце. Яна выходзіла ў замужнай сям'і і, калі мы пажаніліся, зусім не ўмела весці хатнюю гаспадарку. Я вучыў яе нават, як трымаць вентры. Калі ў нас нарадзілася дзіця, я часта сам купаў яго ўвечары і рабіў гэта не задумваючыся.

Аднак у час маіх падарожжаў я прыйшоў да вываду, што ёсць нямала краін, дзе мужчыны звычайна не памагаюць жонкам у хатняй рабоце. Напрыклад, у Францыі і Італіі мужчыны рэдка робяць што-небудзь у доме, бо самі жанчыны там лічаць гэта «не мужчынскай работай».

У нас з Дзінай шмат сяброў у Савецкім Саюзе, і мы заўсёды крыху бянэжымся, калі нас запрашаюць на абед. Жанчыны трацяць усе свае сілы на тое, каб аказаць радасны прыём гасцям, і часта цэлы дзень гатуюць.

Што робяць яны, калі мы развітаемся і ідзем дахаты? Вядома, тое ж самае, што робяць усе жанчыны на свеце: цяжка ўздыхаюць і, закатаўшы рукавы, бяруцца за працу. Ці памагаюць ім мужчыны?

Аднойчы я спытаў у маёй жонкі, як, на яе думку, можна было б вырашыць праблему падзелу хатняй працы. «Самае галоўнае, — адказала яна, — трэба хлопчыкаў з дзяцінства прывучаць гатаваць, цыраваць, рамантаваць адзенне, падмятаць падлогу; тады, стаўшы дарослымі, яны будуць рабіць усё гэта не задумваючыся».

У свеце ёсць шмат выдатных

повараў і краўцоў, таму кулінарыя і шыццё — гэта не толькі «жаночая работа». Пытанне аб тым, хто што будзе рабіць дома, вырашыцца толькі тады, калі абое, муж і жонка, будуць умець весці хатнюю гаспадарку. Вучыце дзяцей гаспадарыць. Вы не пашкадуеце аб гэтым.

Джэймс Олдрідж,
пісьменнік.

[«Болгарская жанчына»].

Парады бацькам

ХАРАКТЕР ЧАЛАВЕЧАГА ЦЕЛА

«Як быццам у мяне толькі што раскрыліся вочы на чалавечае цела, якое яно можа быць прыгожым, як важна, каб яно было здаровае і прыгожым, і як мала мы пра гэта думам...»

Цела гэтак жа дзейнічае на душу, як душа на цела. Калі будзеш хадзіць прамым, то і паніклая душа выпрастаецца; калі згоніш смутак з вуснаў, ён сыдзе і з душы».

В. ВЕРАСАЕУ «Ісанка».

Нярэдка мы сустракаем людзей з апушчанымі плячыма і галовамі, паўсагнутымі нагамі, живот звисае, пры хадзе яны заграбаюць наскамі зямлю. Міжволі падумаеш, што чалавек захварэў або вельмі стаміўся. Аднак не хвароба і не стома, а няўменне правільна трымацца, адсутнасць правільнага фізічнага выхавання ў дзіцячым узросце — вось што прыводзіць да такога аблічча.

У кожнага чалавека ёсць свае індывідуальныя асаблівасці ў целаскладзе, якія залежаць ад многіх прычын. Апрача целаскладу, у знешнім абліччы чалавека вялікае значэнне мае яго прывычная поза, якая захоўваецца ў спакоі і пры руху, або тое, што прынята называць паставай.

Чалавек з нармальнай паставай падцягнуты, сабраны. Галава трымаецца прамым, плечы шырокія, грудзі выпуклыя, живот падцягнуты. Калі паглядзець на такога чалавека збоку, то ўбачым, што яго спіна (пазваночнік) мае выгляд умерана сагнутай лініі, якая мае ў шыйным і паяснічным аддзелах скрыўленні ўперад, а ў грудным — назад. Рухі ў людзей з такой паставай прыгожыя, грацыёзныя, цела гібкае.

Іншы раз, часцей за ўсё ў дзіцячым узросце, пастава набывае няправільную форму. У дашкольнікаў прыкметы парушэнняў паставы не заўсёды ясна выражаны і могуць быць не пастаяннымі.

Звычайна назіраюцца наступныя няправільныя формы спіны: круглая, кругла-увагнутая і плоская.

Дзяцей з круглымі спінамі называюць сутулымі. Галава ў іх нахілена ўперад, плечы зведзены і апушчаны, грудная клетка плаская, лапаткі разыходзяцца ўбакі і адстаюць ад рэбраў. Мышцы спіны аслаблены, і пазваночнік у грудным аддзеле скрыўляецца назад.

Пры кругла-увагнутай спіне, побач са згібам груднога аддзела пазваночніка назад, рэзка павялічваецца паяснічнае згібнае наперад. Аслабляюцца і расцягваюцца мышцы жывата, ён адвісае.

Плоская спіна характарызуецца адсутнасцю звычайных нармальнага згібаў пазваночніка. Калі разглядаць пазваночнік такога дзіцяці збоку, можна заўважыць, што ён набліжаецца да прамой лініі. Лапаткі адстаюць ад грудной клеткі (крылападобныя), грудная клетка плоская, живот уцягнуты. Дзіця з плоскай спіной трымаецца напружана, падкрэслена прамым. Рухі яго вуглаватыя, а тулава нахіляецца ўперад у асноўным у тазасцягнавых суставах пры прамой спіне.

Парушэнні паставы часцей за ўсё развіваюцца ў дзяцей са слабай развітай мускулатурай, якія маюць прывычку няправільна трымацца пры сядзенні і стаянні і перагружаюць пазваночнік. Як правіла, спачатку гэтыя змены не стойкія, яны выроўніваюцца, калі дзіця прымае правільную позу або ляжыць, і могуць быць выпраўлены. Аднак пры адсутнасці належнай увагі з боку бацькоў парушэнні паставы робяцца больш устойлівымі і застаюцца на ўсё жыццё, а ў некаторых выпадках прыводзяць да цяжкай дэфармацыі тулава — бакавога скрыўлення пазваночніка (скаліёзу).

Запушчаныя формы скаліёзу характарызуюцца значным бакавым адхіленнем пазваночніка ад сярэдняй лініі, нахілам корпуса ўбок, перакосам таза, неаднолькавым узроўнем надплеччаў і лапатак. Дэфармуецца грудная клетка, развіваецца рэберны горб.

Няправільная пастава і скаліёз адмоўна адбіваюцца на фізічным і псіхічным развіцці дзіцяці. Дзеці са скрыўленнямі пазваночніка псіхічна прыгнечаныя, неахвотна ўдзельнічаюць у агульных гульнях, адмаўляюцца ад купання. Грудная клетка ў іх у большасці выпадкаў звужана, унутраныя органы, асабліва сэрца і лёгкія, працуюць у неспрыяльных умовах.

Вось чаму вельмі важна, каб бацькі, выкладчыкі школ, выхавальнікі дзіцячых садоў і ясляў былі знаёмы з асноўнымі прычынамі, якія прыводзяць да скрыўленняў пазваночніка.

Асабліва вялікая адказнасць ляжыць на бацьках, бо іменна яны штодзённа бачаць сваіх дзяцей аголенымі пры апрананні, купанні.

Парушэнні паставы і скаліёзы фармуюцца пад уплывам самых разнастайных прычын. Яны могуць быць вынікам перанесенага рахіту, дзіцячага паралічу, інфекцыйных захворванняў і інш. Калі пастаянна насіць грудное дзіця на адной руцэ або трымаць малога ў час прагулак за адну і тую ж руку, можа ўзнікнуць скрыўленне пазваночніка. Сон на вельмі мяккім або кароткім ложку, раскладушцы таксама спрыяе гэтаму, асабліва ў аслабленых дзяцей пасля перанесеных захворванняў.

Вельмі шкодзіць працяглае і няправільнае сядзенне школьнікаў за партай, неадпаведнасць мэблі росту дзіцяці. У школе і дома дзеці часта сядзяць з апушчаным плячом, з прыўзнятай палавінай таза, з падкладзенай пад сябе нагой, чытаюць, лежачы на баку. Трэба сачыць, каб вучні не перагружалі сябе звыш меры кнігамі, якія яны звычайнаносяць у партфелі і, як правіла, у адной руцэ. Лепш за ўсё насіць кнігі ў ранцы, каб нагрузка на спіну размяркоўвалася раўнамерна.

Трэба дабівацца, каб у час чытання і пісьма было дастатковае асвятленне, прычым святло павінна падаць толькі з левага боку. Калі асвятленасць нармальная, апарта адпавядае росту, але дзіця ўсё яшчэ сутуліцца, яго неабходна паказаць акулісту, каб засцерагчы ад блізарукасці.

Бацькі часта выходзяць сваіх дзяцей аднабакова, накіроўваючы ўсю ўвагу толькі на развіццё іх разумовых здольнасцей, не дбаюць пра фізічнае развіццё, не прывіваюць любоў да спорту.

Каб прадухіліць скрыўленні пазваночніка, вельмі важна з ранняга ўзросту фізічна развіваць дзіця. Рухавыя гульні і іншыя заняткі, звязаныя з актыўнай мышачнай дзейнасцю, вельмі карысныя. Ужо ў 5—6-гадовым узросце трэба прывучаць да лёгкай фізічнай працы (прыбіранне пасцелі, падмятанне падлогі, паліванне кветак).

Ранішня гігіенічная гімнастыка абавязковая для дзіцяці. Асабліва карысны фізічныя практыкаванні, якія ўмацоўваюць мышцы спіны і жывата (іх лепш рабіць у становішчы лежачы).

Вялікае значэнне для ўсяго арганізма мае загартуванне: абціранне халоднай вадой, умеранае абпрамяненне сонцам, купанне ў рэчцы, прагулкі.

У дзяцей школьнага ўзросту павінен быць правільна арганізаваны рэжым заняткаў і адпачынку. Мэтазгодна чаргаваць вусныя і пісьмовыя ўрокі. Паміж заняткамі ў школе і дома неабходны перапынак з прагулкамі на свежым паветры. Карысны дзённы адпачынак з разгрузкай пазваночніка.

У час заняткаў фізкультурай у школе не ўсім дзецям трэба даваць аднолькавую фізічную нагрузку. Фізічна слабыя, з дрэнна развітай мускулатурай і прыкметамі парушэння паставы павінны быць выдзелены ў асобную групу. З імі праводзяцца заняткі гімнастыкай па спецыяльнай праграме ў кабінетах па лячэбнай фізкультуры пад назіраннем урача.

Калі, нягледзячы на сістэматычныя прафілактычныя мерапрыемствы, у асобных дзяцей усё ж развіваецца скаліёз, неабходны лячэбныя мерапрыемствы. Скрыўленні пазваночніка лечаць звычайна ў поліклініках, бальніцах і фізкультурных дыспансерах. Але дзіця, ва ўсім астатнім здорае, пераносіць бальнічную абстаноўку асабліва цяжка. Ва ўмовах бальніцы не заўсёды ўдаецца арганізаваць вучэбны працэс, дзіця на працяглы час адарвана ад сям'і і сваіх аднагодкаў. Вось чаму хворых на скаліёз лепей змяшчаць у спецыялізаваныя школы-інтэрнаты. У нашай краіне ёсць некалькі школ такога тыпу, а з 1 верасня 1967 года пачалі функцыянаваць дзве такія школы і ў Беларусі (у Мінску і Магілёве).

У школах-інтэрнатах для дзяцей, хворых на скаліёз, гарманічна спалучаецца працэс навучання і лячэння. Асноўнымі метадамі лячэння з'яўляюцца лячэбная гімнастыка, масаж, плаванне, лыжныя прагулкі, фізіятэрапеўтычныя працэдур, скарыстанне розных пратэзаў. Вучні знаходзяцца пад пастаянным кантролем медыцынскага персаналу.

Своечасовым, раннім лячэннем пачатковых форм скрыўлення пазваночніка можна ліквідаваць і спыніць іх далейшае павелічэнне.

О. КАЗАРЫН,

навуковы супрацоўнік Мінскага НДІ траўматалогіі і артапедыі, нам. дырэктара спец. школы-інтэрната № 9 г. Мінска для дзяцей, хворых на скаліёз.

Кадр з кінафільма «Першая дзяўчына».

стаўленне «Чайкі». Гэтыя ўспаміны займаюць не менш дзвюх трэці фільма і расказваюць пра тое, як працаваў Чэхаў над п'есай, пра яго няўдалае каханне, паездку на Сахалін, жыццё ў Маскве і Меліхаве...

У ролі Антона Паўлавіча Чэхава здымаўся Мікалай Грын'юко. У галоўных ролях заняты таксама Марына Владзі (Ліка), Юрый Якаўлеў (Патапенка), Ія Савіна (Маша).

Не без цікавасці глядзіцца новая армянская мастацкая кінастужка «Браты Сараяны». Дзея фільма адбываецца ў адным з правінцыяльных гарадоў Арменіі напярэдадні ўстанаўлення Саветскай улады.

Айк, старэйшы сын настаўніка Арусяк Сараян, які доўгі час знаходзіўся на ваеннай службе ў Расіі, вяртаецца на радзіму. Перад яго вачыма паўстае бяспрададняя карціна голаду, разрухі,

Кадр з кінафільма «Сюжэт для невялікага апавядання».

«Сюжэт для невялікага апавядання» — так называецца новая савецка-французская мастацкая кінакарціна, створаная рэжысёрам Сяргеем Юткевічам па сцэнарыю Л. Малюгіна. Герой фільма — вялікі рускі пісьменнік А. П. Чэхаў, сюжэтная аснова — прэм'ера яго слаўтай п'есы «Чайка» на сцэне Алексан-

дрынскага тэатра 17 кастрычніка 1896 года. У той вечар п'еса... правалілася, каб неўзабаве з трыумфам адраджэнца на сцэне Маскоўскага мастацкага тэатра.

Гісторыя няўдалай прэм'еры перапыняецца ў фільме ўспамінамі Чэхава і Лікі Мізінавай, якая спецыяльна прыехала з Парыжа на прад-

праз канфлікт двух братоў — бальшавіка Айна і Геворка, які падзяляе погляды дашнакоў, у карціне паказана фальшывасць і антынародная сутнасць палітыкі дашнакоў, што давялі краіну да крайняй галечы. Галоўныя ролі выконваюць Ф. Даўлацян, Х. Абрамян, Г. Джанібекян, Л. Эліава.

...Дваццатыя гады. На ўскраіне невялікага павятовага гарадка сабраліся людзі. Яны праводзяць сваіх блізкіх, якія едуць на фронт, на ба-

рацьбу з контррэвалюцыяй. Камісар строіць атрад, да яго падыходзіць сакратар камсамольскай ячэйкі.

— Камсамольцы таксама гатовы стаць у строй, — гаворыць ён.

— Табе, таварыш сакратар, асобае заданне, — адказвае камісар, — памагаць Савецкай уладзе на месцах. Атрымаеце пад распіску зброю...

Гэта эпізод з новай шырокаэкраннай мастацкай кінакарціны «Першая дзяўчына», пастаўленай рэжысёрам Барысам Яшыным на кінастудыі «Масфільм» па сцэнарыю Аляксея Саха-

ЭКРАН

АД МЕСЯЦА ДА ШАСЦІ...

НОВАНАРОДЖАНАЕ дзіця нічога не ўмее, яно нават не можа жыць без дапамогі дарослых, без клопатаў бацькоў. Гэта ўсім зразумела. Але паступова ўсё змяняецца. Уважлівыя бацькі, напэўна, кожны дзень бачаць штосьці новае ў паводзінах свайго дзіцяці. Яго мозг, псіхіка развіваюцца не хаатычна, а па пэўных, дакладных законах. Органы пачуццяў уступаюць у строй таксама паслядоўна.

Дзіця расце ў пэўным асяроддзі, якое ўплывае на яго правільнае псіхічнае і фізічнае развіццё. Харчаванне, догляд, гігіенічны рэжым — усё гэта можа або паскорыць, або запавольвае развіццё яго псіхікі. Мы ўсе зацікаўлены, каб псіхіка дзіцяці развівалася нармальна. Толькі гэта дае гарманічнае спалучэнне фізічнага росту і духоўнага развіцця.

Дрэнна, калі мы сустракаем кволае, хваравітае дзіця, якое здзіўляе нас яснасцю думкі і... спеласцю меркавання. Звычайна такіх іранічна называюць «вундэркіндамі». Хутчэй за ўсё такое дзіця больш нагадвае маленькага «дзеда». Непрыемна таксама сустракаць моцнае,

чырванашкокае, але разумова недаразвітае дзіця.

У развіцці псіхікі павінна быць свая мера. Пагутарым пра гэта больш падрабязна.

Вось дзіцяці споўніўся месяц, яно ўзраецца ў яркі прадмет, уздрыгвае ад рэзкага гукі, воплеску ў ладоні. Яно ўжо міргае. Мама пачынае адрозніваць эмацыянальную афарбоўку ў яго плачы.

У два месяцы дзіця ўжо вачыма сочыць за прадметам, які рухаецца перад ім. Яно паварачвае галаву, калі з ім размаўляюць. Лежачы на спіне, добра падымае галоўку, трымаючы яе, праўда, не больш хвіліны. Часам яно ўсміхаецца, вымаўляючы няясныя гартанныя гукі. Гэта яшчэ не мова: дзіця проста «гудзіць».

А ў тры месяцы яно можа ўлаўліваць напрамак гукі, паварачвае галаву ў той бок. Лежачы на жывоціку, прыўзнямае верхнюю частку тулава, часам злёгка абавіраецца на локці. Дзіця цягне ў рот прадметы. Пазнае маці, усміхаецца ёй, калі ў яго бадзёры настрой, хмурыцца і плача, калі што-небудзь непакое. Рэгуе на музыку.

У чатыры месяцы дзіця адрознівае маці і незнаёмых, пераварачваецца са спіны на живот, не толькі хапае, але і гладзіць прадметы, гудзіць, плача, калі чым-небудзь незадаволена.

Пяты месяц... Мы назіраем вялікі скачок уперад у нервова-псіхічным развіцці. Мовы яшчэ няма, але дзіця падоўгу «гудзіць», гучна смеецца, паяўляецца здольнасць вымаўляць ціхія гукі. Дзіця адрознівае ўжо тон, з якім да яго звяртаюцца людзі. Разуме, калі песцяць ці саромяць. Добра адрознівае блізкіх і чужых людзей. У час кармлення можа прытрымліваць ручкамі матчыны грудзі або бутэльчку з соскай. Разглядае, абмацвае, хапае вісячыя цацкі, добра бярэ бразготку з рук дарослага. Можа самастойна пераварачвацца са спіны на жывоцік.

Маму гэта радуе. Дзіця ўжо можа само змяніць сваё становішча на пасцелі. Але ў гэтым ёсць і небяспека. Недагледзіш — і малое апынецца на падлозе. Яно стала ў два разы большае, чым пры нараджэнні, яно ўжо ахвотна і падоўгу ляжыць на жываце. Падымаючы корпус, упіраецца на далоні выцягнутых рук. Калі ўзяць яго падпахі — дзіця стаіць прама, не згінаючы ногак. Многія дзеці ў пяць месяцаў добра сядзяць. Аднак не трэба гэтым захапляцца, бо пазваночнік у яго яшчэ слабы.

Першае паўгоддзе яго жыцця завяршаецца яшчэ адным скачком. Дзіця бярэ прадметы адной ручкай, падымае цацку, што выпала з рук, скідае пялёнку, калі яна выпадкова налезла на твар, самастойна садзіцца і цвёрда, устойліва сядзіць. Яно ўжо спрабуе поўзаць на чацвярэнках, на твары добра выражаны настрой. Робяцца першыя спробы вымавіць асобныя склады «ма-ма-ма-ма» або «ба-ба-ба-ба». Але выпадкова, неасэнсавана.

Мы ўжо гаварылі, што асяроддзе, абстаноўка ўплывае на правільнае псіхічнае развіццё дзіцяці. Асяроддзе... Многое залежыць ад нас, бацькоў, каб дзіця развівалася правільна. Узяць, напрыклад, гутарку дзіцяці. Чалавек, у адрозненне ад усіх іншых жыхароў нашай планеты, мае высакаразвіты мозг, валодае дарам мовы, мысленнем. Думкі чалавека

Будаўнік.

Фотаэцюд Г. Фралова.

апрабуюцца ў слоўнае ўбранне, і таму, яшчэ задоўга да таго, як вымавіць сваё першае слова, дзіця здольна ўспрымаць зварот да яго. Маці спавівае дзіця і гаворыць шмат самых розных слоў. Дзіця маўчыць, але «гутарка» ідзе захоплена і даверліва. Так непрыкметна яно прывучаецца адрозніваць асобныя словы, а затым і цэлыя фразы. У сем'ях, дзе з груднымі дзецьмі размаўляюць мала, псіхічнае развіццё дзіцяці прыкметна затрымліваецца. Але такая з'ява сустракаецца рэдка. Нашы дзеці, наадварот, пакутуюць ад лішку слоў. Грудныя дзеці чуюць, запамінаюць не толькі словы маці, не толькі мелодыю калыханкі, але нават словы з размовы членаў сям'і, мову дыктараў радыё і тэлебачання, словы, якія даносяцца з вуліцы. Ці добра гэта? Вядома, не. Мнагаслоўнасць прыводзіць да знясілення нервовай сістэмы. Каб гэтага не здарылася, пастарайцеся ізаляваць дзіця ад знешняга шуму.

І яшчэ адна ўмова. Не давайце дзіцяці на першым месяцы жыцця цацку. Яно яе не бачыць, не ўмее фіксаваць на ёй погляд. Ды і часу для гуляння ў яго малавата. Нованароджанае дзіця спіць па 22 гадзіны ў суткі.

Толькі на другім месяцы жыцця можна падвесіць цацку ў ложку на адлегласці 50—70 сантыметраў ад вачэй (на ўзроўні грудзей). Цацкі добра мець з пластыку. Іх можна штодзённа мыць.

Пад канец трэцяга месяца цацкі ўжо трэба падвешваць ніжэй, на адлегласці выцягнутай рукі дзіцяці. У час звычайных для гэтага ўзросту беспарадкавых рухаў дзіця рукамі будзе дакранацца да цацкі. Цікава, да яе паявіцца паступова, яно будзе старацца хапаць яе рукой, трымаць, абмацваць. Такім чынам у пазнанне свету ўключыцца новы метада — дотык, яшчэ адзін фактар для развіцця мозгу, для расшырэння аб'ёму псіхічнай дзейнасці дзіцяці. Цацка ў вачах дзіцяці — правобраз рэчаў, якія яго акружаюць.

Г. КАЛЮЖЫН,

кандыдат медыцынскіх навук.

рава. Яна прысвечана першым сельскім камсамольцам, якія прынялі на сябе ўдар кулацтва і контррэвалюцыі.

Цэнтральнае месца ў фільме займае вобраз Сашы Ермаковай — першай камсамолкі павета. Да апошняй хвіліны свайго жыцця, да сустрэчы з бандыцкай куляй, яна змагаецца з ворагамі маладой рэспублікі, абараняе першыя рэвалюцыйныя заваёвы.

У ролі Сашы здымалася папулярная кінаактрыса Валянціна Целічкіна.

Р. КАПЛЯ

Кадр з кінафільма «Браты Сараяны».

Маладая мама Люда Рышківа ля таксі Ліды Вашкевіч.

ТАВАРЫШ «ТАКСІ»

На нашай вокладцы ў гэтым нумары шафёр Мінскага таксаматора нага парка Лідзія Вашкевіч (фота Ул. Вяхоткі).

Чалавек спяшаецца. Чалавеку трэба тэрмінова паспець на поезд або на самалёт. Маладая маці ў марозны дзень выйшла з дзіцячай кансультацыі, ёй трэба хутка дабрацца з маленькім дадому. І ўсім на дапамогу прыходзіць «таксі».

- Калі ласка, хутчэй!
- Калі ласка, падвезіце!

Вясна і пачатак лета — найлепшы час для вегетацыйнага размнажэння пакаёвых раслін.

Бегоніі, фікусы, плюшчы, традэсканцыі, язмін, пеларгоніі, алеандр, хрызантэму індыйскую і многія іншыя расліны размнажаюць сцябловымі чаранкамі. Вось некалькі практычных парад пачынаючаму кветкаводу-аматару.

Чаранкі трэба нарэзаць з моцных, здаровых раслін добра навострым нажом або брытвай. Зрэз павінен праходзіць пад сцеблавым вузлом, гэта значыць пад месцам мацавання лісцяў. З вузлавай часткі сцябла ў чаранкоў будучы пазней развівацца карэньчыкі.

Зрэзы чаранкоў трэба прысыпаць парашком драўнянага вугалю, каб не загіналі. Затым іх высаджаюць з невялікім нахілам у пясок на

глыбіню 1—2 сантыметры. Для пасадкі чаранкоў бяруць невялікія, 5-сантыметровыя гаршчочки. На верх зямлі трэба насыпаць добра прамыты пясок слоем да 6 сантыметраў.

Пасаджаныя чаранкі шчыльна накрываюць чыстай шклянкой, перавярнуўшы дном дагары, і ставяць у такое месца, дзе сонца свеціць не ярка. Пясок у гаршчочках па меры падсыхання ўвільгатняюць цёплай вадой.

Шклянкі, якімі прыкрыты чаранкі, разы два на тыдзень здымаюць і чыстай анучкай выціраюць вільгаць з іх унутраных сценак. Як толькі чаранкі разаяўюць карэньчыкі і будучы гатовы да перасадкі, шклянкі наогул трэба зняць.

Бегоніі, глянсініі, лімоны размнажаюць таксама і ліставымі чаранкамі.

Робіцца гэта так. З матачнай расліны, скажам, бегоніі каралеўскай, аддзяляюць некалькі лістоў, надразаюць па галоўных жылках, кладуць на пясок і прышпільваюць драўлянымі шпількамі. Калі на надрэзанных жылках утвараюцца маладыя раслінкі, іх аддзяляюць ад ліставой пласцінкі і рассаджаюць у гаршчочки. Глебу для бегоніі каралеўскай рыхтуюць так: змешваюць 3 часткі лісцевай глебы, 3 часткі тарфяной, 2 часткі дзярновай зямлі і 1 частку пяску.

Пры размнажэнні глянсініі і лімонаў асцярожна выломваюць лісце разам з пазушнай пупышкай, якая пазней дае новую расліну, затым асцярожна абразваюць верхнюю частку ліста і садзяць у глебу ніжнім канцом ліставога чаранка.

Даглядаюць ліставыя чаранкі гэтаксама, як і сцябловыя.

Я. МЕЙСТЭРС.

КВЕТКІ НА ПАДАКОННІКУ

БАЛГАРСКАЯ

СУП З ГАРОДНІНЫ

Нацёрці галоўку сельдэрэю, галоўку рэпчатой цыбулі, 2—3 морквіны, парэзаць 3—4 бульбы і патушыць у 2 сталовых лыжках алею або сметанковага масла. Дадаць сталовую лыжку таматнага пюрэ, сталовую лыжку мукі, соль і чорны перац па смаку і ўліць паўтара літра кіпелю. Даць супу паніпець мінут 15 і падаць на стол, пасыпаўшы дробна нарэзаным зялёным пятаўшкі.

РЫБНАЕ ФІЛЕ, ЗАПЕЧАННАЕ ў ДУХОЎЦЫ

1 кілаграм філе мярлузы, серабрыстага хека або траскі нарэзаць доўгімі прамавугольнымі кавалачкамі, пасаліць, абкачаць у муцэ і пакласці на бляху, наліўшы на яе 100 грамаў алею або 3 лыжкі растопленага сметанковага масла. Запечыць у духоўцы. Запечаныя кавалачкі філе перавярнуць і пасыпаць молатымі сухарамі, чорным молатым перцам, пасаліць, а зверху на кожны пакласці па дольцы лімона. Заліць шклянкой цёплай вады і паставіць у духоўку яшчэ мінут на дзесяць. Пасыпаць зверху дробна нарэзаным зялёным пятаўшкі і падаць на стол, гарніраваўшы варанай бульбай, тушанай морквай і долькамі лімона.

ПАШТЭТ

Прапусціць праз мясарубку 250 грамаў напалавіну зваранай ялавічнай пячонкі, 150 грамаў свінога сала, цыбуліну і 250 грамаў свініны або вэндліны. Дадаць 100 грамаў замочанага ў малацэ або вадзе белага хлеба, 2 яйкі, соль, чорны молоты перац і крыху нацёртай на тарцы лімоннай цэдры.

У змазаную тлушчам форму пакласці прыгатаваную сумесь і пакрыць некалькімі тоненькімі кавалачкамі сала. Зверху закрыць пергаментнай паперай. Запечыць на працягу 45 мінут. Калі паштэт астыне, нарэзаць яго на кавалачкі і гарніраваць нарэзанымі салёнымі агуркамі і долькамі звараных укрутую яек.

ГУЛЯШ

Нарэзаць маленькімі кавалачкамі 1 кілаграм ялавічыны і абсмажыць у 125 грамах свінога тлушчу. Дадаць 3 галоўкі рэпчатой цыбулі, абранай і дробна нарэзанай, 1 чайную лыжку чырвонага молатага перцу, 10 грамаў солі, чорны молоты перац па смаку, зубок часнаку і 2 чайныя лыжкі мукі. Да смажанага мяса дадаць паўтара літра булёну або

КУХНЯ

паўтара літра вару і 3—4 штукі ачышчальных кансервавальных памідораў або 1 сталовую лыжку таматнага пюрэ.

Варыць на слабым агні прыкладна дзве з палавінай гадзіны і падаць на стол, гарніраваўшы варанай бульбай.

СВІНЫЯ АДБІЎНЫЯ З БУЛЬБЯНЫМ ПЮРЭ

4—5 штук свіных адбіўных пасаліць і пасыпаць чорным молатым перцам, злёгку абкачаць іх у муцэ і падсмажыць у свіным тлушчы, каб яны падрумняліся. У тым жа тлушчы падсмажыць да светла-карычневага колеру сталовую лыжку мукі і дадаць 1 шклянку булёну або шклянку цёплай вады. Дадаць лаўровы ліст, чорны перац гарошкам, 5—6 зярнят духмянага перцу і апусціць адбіўныя ў соус. Закрыць іх накрыўкай і тушыць да мяккасці. Дробна нарэзаць не вельмі кіслы агурок і пакласці ў соус. Даць яму пакіпець яшчэ 5—6 мінут. Гарніраваць свіныя адбіўныя бульбяным пюрэ.

ЦЯЛЯЦІНА ТУШАНАЯ

Абсмажыць 1 кілаграм цяляціны (або ялавічыны) у 2 сталовых лыжках сметанковага масла, пакуль мяса не падрумняніцца з абодвух бакоў. 4 невялікія галоўкі рэпчатой цыбулі абабраць, пакласці ў каструльку з мясам, заліць 1 шклянкой вады, пакласці лаўровы ліст і 2 зярняты гваздзікі і паставіць тушыцца з мясам на невялікі агонь. Пакласці соль, чорны молаты перац па смаку і даліць крыху вару ў каструлю. Гатовае мяса дастаць, астудзіць і нарэзаць на валачкамі. Развесці халоднай вадой 1 чайную лыжку мукі і выліць у соус. Мяса апусціць у соус і давесці яго да кіпення. Затым мяса дастаць з соуса, пакласці яго на блюда, гарніраваць тушанай морквай, зялёным гарошкам, адвараным рысам, а соус падаць асобна ў соусніку.

КАЧКА ТУШАНАЯ

Старанна ачышчаную тушку качкі пасаліць унутры і зверху, пасыпаць чорным молатым перцам. Начыніце яе сумессю, прыгатаванай з 1 кілаграма нацёртых на тарцы кіслых яблыкаў, 5 грамаў молатага чорнага перцу і 2 зярняты гваздзікі. Зашыць брушні абсмажыць тушку з абодвух бакоў у 100 грамах сметанковага масла да ўтварэння румянай скарынкі. Даліць цёплай вады да палавіны пасудзіны і паставіць на невялікі агонь, прычым 2—3 разы тушку трэба перавярнуць. Паспрабуйце праткнуць мяса відэльцам. Калі ён лёгка ўваходзіць у ножку, значыць качка гатова. Цяпер трэба асцярожна дастаць тушку з соуса, а да яго дадаць паўтары сталовыя лыжкі мукі, развёўшы яе невялікай колькасцю халоднай вады, і даць крыху пакіпець. Соус зняць з агню, дадаць 2—3 сталовыя лыжкі смятаны і крыху молатага чорнага перцу і зноў апусціць тушку ў соус. Фаршыраваную качку пакласці на блюда, гарніраваць зялёнай салатай і адвараным рысам, запраўленым растопленым сметанковым маслам. Соус падаць асобна ў соусніку.

СЛАЁНЫЯ САЛЁНЫЯ БРУСОЧКІ З БРЫНЗЫ

Замясціць цеста з 150 грамаў сметанковага масла, 150 грамаў брынзы і 200 грамаў мукі. Вытрымаць яго на холадзе на працягу 12 гадзін. На наступны дзень раскатаць пластом таўшчыней у некалькі міліметраў і нарэзаць брусочкамі. Змазаць цеста бялком і пасыпаць невялікай колькасцю чырвонага молатага перцу і імёнам. Выпякаць ва ўмерана гарачай духоўцы, каб брусочки атрымаліся румянымі.

ТОРТ

Расцерці 8 жаўткоў са 150 грамамі цукру, пакуль сумесь не пабялее. 8 бялкоў збіць з дробачкай солі і 30 грамамі цукровай пудры, пакуль сумесь не загусцее. Паступова ўліць бялкі ў жаўткі, дадаць 180 грамаў прасяянай мукі, нацёртай на тарцы лімоннай цэдры і крыху лімоннага соку. Пакласці сумесь у дзве аднолькавыя формы, спячы бісквіт, пасля чаго разрэзаць кожны на дзве палавінкі, каб атрымаліся чатыры пласты. Прамазаць іх наступным крэмам: 3 яйкі (цалкам) збіць з 300 грамамі цукровага пяску на

паравой бані. Не перастаючы памешваць, дадаць для колеру какао, затым пакласці 300 грамаў сметанковага масла. Гатовы крэм астудзіць, дадаць у яго крыху рому або каньяку. Зверху торт намазаць крэмам.

ПЯСОЧНАЕ ПЯЧЭННЕ

Замясціць цеста з 2 шклянках мукі, 250 г цукровага пяску, ¼ літра кіслага малака, палавіны чайнай лыжкі соды, ½ шклянкі тлушчу, невялікай колькасці нацёртай на тарцы цэдры апельсіна і парашку ваніліна. Цеста раскатаць тоўстым пластом і выразаць пячэнне шклянкай з вострымі краямі або спецыяльнымі формачкамі. Кожнае пячэнне змазаць збітым яйкам, пасыпаць цукровым пяском і молатымі грэцкімі арэхамі. Выпякаць у духоўцы, пакуль не падрумняніцца.

ГУМАР

Раней

і цяпер.

Першы хлопец на вёсцы. Ізажарт Ю. Чарапанав.

АДКАЗЫ на чайнворд «Беларускае кіно», змешчаны ў № 2 часопіса

1. Вікланд. 2. Драздова. 3. Асмолава. 4. Аляксеева. 5. Ананьіна. 6. Арэпіна. 7. Аксана. 8. Алеся. 9. Ягорава. 10. Альжбета. 11. Аня. 12. Ядвіга. 13. Алісава. 14. Абуховіч. 15. Чарнаўс. 16. Стома. 17. Астап. 18. «Паўлінка». 19. Акуліч. 20. Чарот. 21. Тарыч. 22. Чобур.

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД «ДАТЫ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСІ», змешчаны ў № 11 часопіса за 1968 г.

- Па гарызанталі: 1. (1021). 4. (1840). 6. (1928). 7. (1499). 9. (1921). 11. (1961). 14. (1939). 15. (1919). 16. (1898). 17. (1951). 19. (1212). 20. (1931). 22. (1861). 23. (1957).
Па вертыкалі: 1. (1918). 2. (1901). 3. (1929). 5. (1926). 8. (1911). 9. (1945). 10. (1120). 11. (1920). 12. (1142). 13. (1942). 18. (1595). 19. (1562). 21. (1581). 22. (1947).

Галоўны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, М. А. ЖЫДОВІЧ, М. С. КОНАНАВА, Р. У. КУДРЭВІЧ, Л. П. МАРЫНКЕВІЧ, Р. С. ПЕНАВА, В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

Мастацкае афармленне Ю. Пучынскага. Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў. Карэктар В. І. Асіпенка.

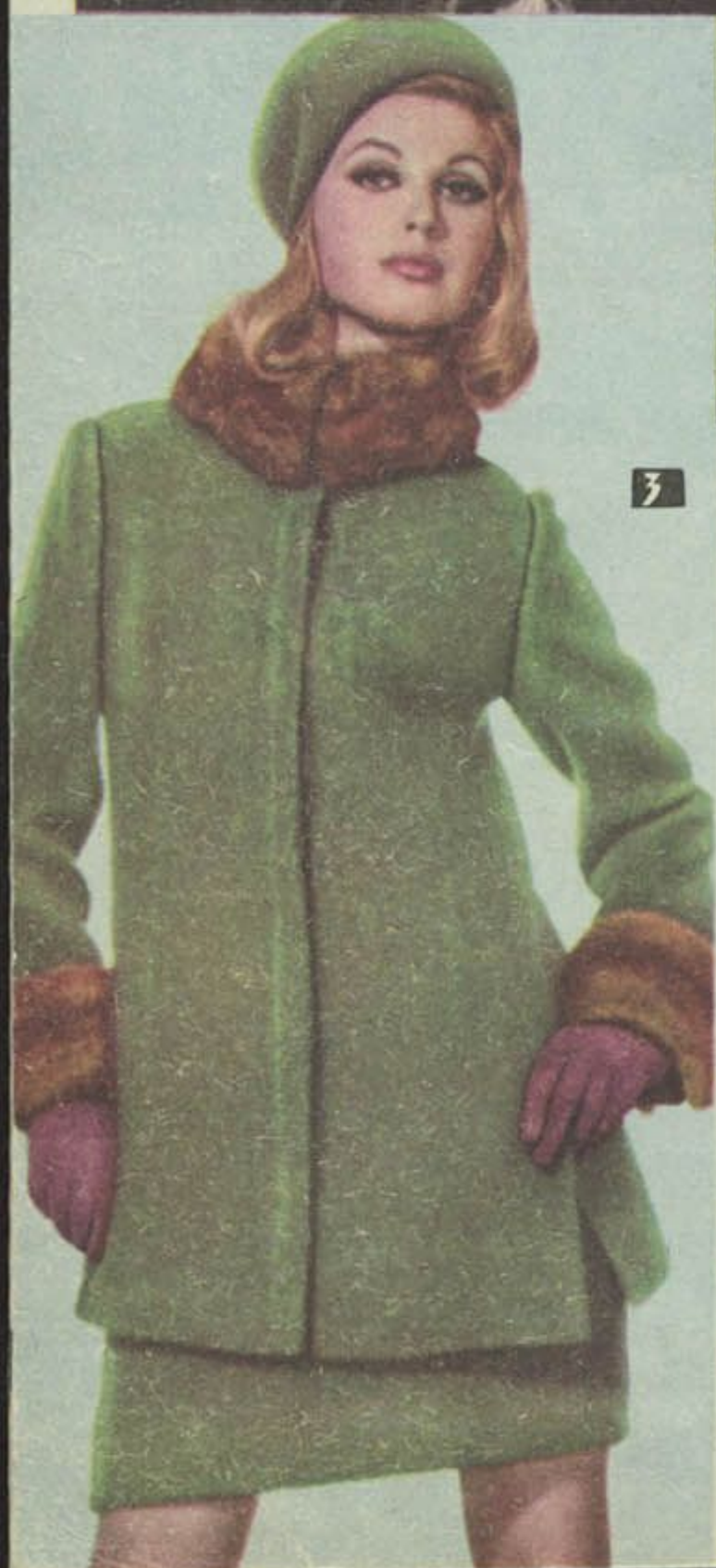
АТ 00834. Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Здадзена ў набор 30/І-69 г. Падпісана да друку 21/ІІ-69 г. Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3. Папера 60×90%. Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.

Тэлефоны: галоўнага рэдактара — 6-17-51, адказні, сакратара, аддзела прамысловасці — 6-38-14, аддзела сельскай гаспадаркі і культуры — 6-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда». Мінск. Цана 15 кап. Дадатак — выкрайка. Тыраж 298 698 экз. Зак. 41.

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ
БІБЛІЯТЭКА
БЕЛАРУСІ

Цена 15 кап,
74995

